

# Příloha

Rozhovor č.1

Datum: 6.12.2022

ES: Mohu Vás poprosit o nějaké krátké představení. Samozřejmě vše bude anonymní. Spíše mi jde o to, jaké je Vaše vzdělání. Či na jakém oddělení pracujete, či jste pracovala. A nemusíte uvádět přímo místo ale typ oddělení.

R: Anonymně, to bych byla raději. Já jsem všeobecná sestra a vystudovala jsem vysokou školu. Pracuju na následné péči. A je to následná péče s rehabilitací. A teď konkrétně se u nás zavádí i paliativní péče.

ES: A máte nějaké školení, kurz k té paliativní péči?

R: Máme naplánovaný kurz. Veškerý personál, který přijde do styku s pacienty. Jinak já už jsem v rámci své praxe absolvovala odbornou stáž na toto téma.

ES: Když jsme si poprvé psaly tak jsem vám psala, že se zabývám náboženstvím a na základě Vaší kladné odpovědi, že jste věřící jsme si domluvili rozhovor. A tak se obecně zeptám, jaká je Vaše spiritualita? Nebo jak byste ji definovala? Co to pro Vás znamená?

R: No, já jsem křesťanka, Ale, nepraktikující. Nicméně jsem vyrostla v praktikující rodině. Ale věřím v boha.

ES: A co to pro Vás osobně znamená ta víra? Ať už v pracovním i osobním životě?

R: Za sebe se opírám, hlavně mi to dává morální hodnoty, hlavně. A to v té pracovní stránce, tam mě to pomáhá, no prostě, to vědomí, že to nekončí.

ES: Dá se říct. Že vám pomáhá vypořádávat se se stresovými situacemi? A ovlivňuje Vás v práci?

R: No, pokud máme dostatek času s tím klientem/ pacientem tak oni sami vyžadují nějakou tu spirituální podporu.

ES: Když jsme došli k té pracovní stránce, zeptám se, jak často se u vás na oddělení setkáváte s umíráním a smrtí?

R: Je to tak několikrát do měsíce.

ES: Popište mi prosím, co se děje přímo u Vás na oddělení, když někdo zemře?

R: V první řadě volám lékaře na ohledání těla. Potom si jako sestra jdu zajistit tělo, vytáhnout všechny kanyly, vstupy. A připravuji vlastně tělo. Potom se tělo popíše a podváže se brada a

čeká se vlastně na koronera nebo když máme zrovna sloužícího lékaře až přijde. Potom po ohledání se kontaktuje rodina. Ta si vybírá pohřební službu.

ES: Tak, uděláte všechny ty oficiální věci a děláte něco nad rámec ošetřovatelského plánu? Něco osobního?

R: No, my máme takovou zvláštnost v naší nemocnici, že tam slouží asi polovina personálu z Polska, takže většinou jdeme na ten pokoj. Zapalujeme svíčku a modlíme se za mrtvého. Je to takové naše osobní rozloučení.

ES: Můžete mi to blíže popsat?

R: No sejdem se na tom pokoji v průběhu toho, než lékař sepíše tu zprávu. Chytáme se za ruce okolo mrtvého, a tak mezi sebou si řekneme a poprosíme ať je ta duše přijatá do nebe. Je to čistě takové rozloučení.

ES: A toto rozloučení, pomáhá vám to nějak přijmout tu situaci?

R: V tu chvíli mě to jako pomáhá, nicméně to v člověku zůstává asi do konce směny. Protože je to taková no taková věc. Do konce směny se o tom bavíme.

ES: To, že někdo zemře na oddělení, je to pro Vás stresová situace?

R: Pořád a stále je to pro mě stresová situace.

ES: Jak se s tím vyrovnáváte, mimo tu modlitbu. Třeba doma po směně a podobně?

R: Mám takovej svůj ještě osobní rituál, kdy se doma osprchuju no, a ještě znova si kladu otázky, jestli jsem udělala vše, jak mělo být, tak jak jsem to chtěla, jestli jsem správně doprovodila to člověka. Prostě hledám na toto odpovědi.

ES: Odráží se v tom nějak Vaše spiritualita?

R: Určitě. Po té sprše je to taková moje osobní rozmluva s Bohem. Jestli a pokud není spokojený, jako jestli jsem nedošla za v času. Protože ne vždy se povede být na místě přímo v té chvíli smrti. Není nám to jedno.

ES: V čem všem se odráží Vaše spiritualita?

R: Moje duchovno mi říká, že se máme mít rádi a máme k sobě přicházet otevřením. Takže ke každému tomu pacientovi se snažím být přátelská, milá, i když to někdy jde opravdu hrozně těžko. Ale když nastává takhle poslední chvíle, pokud teda se zahajuje paliativní péče, tak se zeptám přímo jestli je věřící, jestli by byl rád, kdybychom se třeba ráno, večer společně pomodlili nebo tak, Protože jsem toho názoru, že ten člověk má právo si říct i formu toho doprovázení.

ES: Setkala jste se někdy s pacientem, který by byl věřící ale nebyl křesťan?

R: Ne, nikdy jsem se nesečkala s nikým, kdo by nebyl křesťan.

ES: Takže máte zkušenost pouze s křesťany anebo ateisty. Kolik je podle Vás poměr věřících a nevěřících. Často se setkávám, že se lidé na sklonku života stávají věřícími.

R: Za mě více nevěřících. Samozřejmě se stává, že se třeba zeptají, když jim nabídnu společnou modlitbu a jak se mám modlit. Tak jim říkám no sedneme si, budeme si povídat a ty další otázky si pak už budete klást sám, sama. I to je forma modlitby. Oni to chápou, co jim říkám. A často je to pro ně neuvěřitelné, že i toto je forma modlitby.

ES: Když bych řekla pojem dobrá smrt. Vybaví se vám něco?

R: Tento termín, to mám jasnou představu, setkala jsem se s tím v hospici. Kdy se jak personál, tak klient připravuje na tu poslední chvíli. Myslím si, že když se proberou všechny otázky – vyrovnání, účty, odpuštění. Hlavně to odpuštění. Tak může nastat právě ta dobrá smrt. Je dobré, když jsou u toho doprovázení i ti blízcí a mají tu možnost se rozloučit.

ES: Pokud někdo umírá, rozdělujete podle toho, kdo umírá?

R: To ne, to v podstatě nejde. To bychom tuhle práci nemohli dělat. Základní myšlenka je tom že je potřeba odpuštit hlavně sám sobě. My se neptáme...

ES: Trošku osobněji. Jak jste vnímala první úmrtí v praxi?

R: Vnímala jsem hlavně zmatek.

ES: Jaký je posun v tom vnímání?

R: Ze začátku byla nejistota, hrozná nejistota a obavy ze selhání, že nedoprovodím dobře nebo že nebude ten pacient připravenej. No a postupem času jsem se to už naučila vychytávat, pokud to nemá takovej průběh, jak bych si přála, tak si to už jakoby nevyčítám.

ES: Zmiňovala jste to doprovázení, takže když někdo umírá je to vždy šok anebo dokážete rozpoznat, že už to přijde?

R: Dá se to poznat na těle, vznikají určité změny. Ale hlavně primárně k nám přicházejí pacienti se svojí diagnózou a je přijímanej, s tím, že se může cokoliv udát. No a když přijde třeba onkologicky nemocný člověk tak se ho ptáme až nastane ta poslední fáze, jestli chce do hospice a podobně. Pořád má možnost výběru. Mluvíme s ním otevřeně.

ES: Pokud vám přijde nový pacient a Vy víte, že je třeba v terminálním stadiu, vnímáte to už jako stres?

R: Ještě to neberu jako stres. Stres je až tehdy, když přijdu k tomu lůžku a začínají projevy selhávání.

ES: Když řeknu pojem umírání, co se jako první vybaví?

R: Vždy je to jiný, první, co je tak ať to není tak odlišný, jak jsem zvyklá. Někdo odchází poklidně, vědí to dopředu, hovoří o tom.

ES: Jaký byl Váš nejsilnější zážitek ohledně smrti a umírání?

R: Jednou jsme měli klienta, který byl naprosto smířený. Už den předem věděl. Mluvil o tom. A ten nám říkal, že ho nemáme ani chodit kontrolovat. To bylo opravdu nezvyklý. Často už s námi nechtějí komunikovat. A tento pán až do poslední chvíle právě komunikoval a odmítal nás.

ES: Zeptám se pracovala jste během života i na jiných odděleních, než je toto?

R: Ano, pracovala jsem i jinde. Nechci říkat, kde.

ES: Tak se trochu vrátím, jaké byly zvyklosti na jiných odděleních, mimo ošetrovatelský plán?

R: Ne, jedině snad, že se otevírá okno. To i na tomto oddělení otevíráme. Vlastně bezprostředně potom, co připravím tělo k ohledání.

ES: Ráda bych teď dala slovo vám, jestli máte Vy nějakou otázku, nebo jestli Vás něco k tématu napadlo.

R: Jedině snad to, že bych si přála by se prosadilo, aby fungovala domácí hospicová péče. To jeto takové naše přání. Aby se to dostalo do podvědomí lidí, že je to to nejlepší, co můžou udělat. Lidé se toho bojí. Okolo umírání panuje mnoho představ a je to zbytečné. Ty týmy jsou fakt dobrý a je jich dost.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 2

Datum: 12.12.2022

ES: Nejprve bych Vás ráda poprosila, abyste se mi představila. Jaké je Vaše vzdělání. Jestli máte nějaké doplňující kurzy. A kde pracujete.

R: Nejprve jsem si udělala střední zdravotní. Po maturitě jsem nastoupila na internu, lůžkové oddělení v nemocnici. Po pár letech jsem si dodělala vysokou školu, to jsem dělala bakaláře. Teda jako všeobecnou sestru. Tak.

ES: A poprosím, kde pracujete? Jaký typ oddělení.

R: Já dělám na plicním v nemocnici.

ES: Děkuji. Mojí další otázkou je, jak byste charakterizovala Vaši spiritualitu?

R: No, to je těžké. Já jsem totiž otevřená asi všemu.

ES: A čemu přímo Vy věříte? V co věříte?

R: Tak já jsem pochopitelně vychovaná v ateistické rodině. Je tedy pravda, že babička byla pokřtěná. Myslím, že snad chodila k husitům? Ale to nevím. Nicméně my jsme už nemohli, no. Narodila jsem se za komančů, takže tak. Ale v co teda věřím? Já jako nevím úplně jestli něco je, nebo není. Ale mám jako svoje.

ES: A co to je to Vaše svoje?

R: Moc se omlouvám já se neumím vyjádřit.

ES: V pořádku dejte si čas a v klidu to promyslete.

R: Dobře, děkuji. No já jsem potom když mi bylo tak patnáct, šestnáct něco takového. To už teda bylo v 90. letech, tak jsem někde četla o andělech, a to mě hodně zaujalo. Teď jako trochu bokem, on potom byl ten seriál čarodějky, tak to jsem hodně sledovala. A vlastně tam byl také ten anděl. Jen, že to mě hodně jako dalo. Takže jsem se o ty anděly teda začala hodně zajímat. I jsem si koupila andělské karty. Teda jak se s nimi vykládá.

ES: A ...

R: To, to jsem chtěla říci, já jsem potom byla na nějakých kurzech o andělech, o andělském léčení, o démonech, o práci s anděly, o, o, o. Takže asi věřím na anděly a na jejich energii.

ES: A jak se ti andělé promítají do Vašeho života?

R: Do osobního nebo pracovního?

ES: Spíš mě zajímá vztah pracovní ale určitě i osobní život.

R: Teda já mám svého strážného anděla, moc se omlouvám, ale neřeknu Vám jeho jméno. A on mi dává znamení, jestli je něco dobře nebo špatně. A to se zrcadlí v celém mém životě. Takže i věci v práci dělám podle toho. Já poznám, jak je třeba pacientovi. A snažím se najít jejich energii, takže jejich anděla.

ES: A jak se to promítá na Vašem vnímání umírání a smrti?

R: Hmm, já si myslím, že každý odchází nahoru, do nebe. A tam ho čeká něco jako rozsouzení.

ES: Můžete mi to blíže popsat?

R: Já si asi myslím, že jakoby ta duše, jako s tou duší, prostě, že se rozsoudí, co s tou duší bude. Takže když byl člověk hodný, tak ta duše může setrvat, možná se znovu narodit nebo prostě být někde v nebi. Pokud byl ten člověk zlý tak půjde do něčeho jako je peklo a tam ta duše trpí za své činy z lidského světa. No a pak si myslím, že některé duše lidí, kteří byli naprosto čistí a dobří, nebo si také myslím, že dušičky zabitých miminek, tak ty se potom stanou také anděli. Ale teda jako k tomu nebi nebo peklu. Jako nepředstavujte si takové to nebe na obláčku a čerty a satanáše. Spíš je to jako energie? Možná jako něco mezi tím pohádkovým a tím jako spíš, prostě ta energie. Ta dobrá netrpí a ta zlá trpí.

ES: Děkuji moc za popsání. Vráťím se k té smrti a umírání. Co děláte na oddělení, když někdo zemře?

R: Tak my teda ošetříme mrtvé tělo, necháme ho dvě hodiny u nás a pak se převáží na patologii.

ES: A děláte něco navíc, něco mimo ošetřovatelský plán?

R: Já se teda loučím s tou duší, otevřu okno a snažím se jako poslat té duši nějaké jako uklidnění, že už může jít. Ale to rozloučení je pro mě těžké, opravdu.

ES: Je to pro Vás stres?

R: To rozhodně. Já se pokaždé bojím, abych nenašla někoho mrtvého. Já teda vždycky udělám vše, co je potřeba. Vždy se chovám k tělu s úctou. Když resuscitujeme tak udělám maximum. Ale mě to vždy tak šíleně semele.

ES: V jaké smyslu semele?

R: Já opravdu těžce nesu každého jednoho mrtvého. U nás je to takové, že buď jsou ti lidé v jako v pohodě anebo rovnou vím, že je konec. A mně je těch lidí moc líto. Ještě teda relativně dokáží překousnout nebo zpracovat, když jde o hodně starého člověka. Ale u nás jsou i mladší nebo v mezivěku a to nedávám. Já pak doma hodně brečím. A teda uvažovala jsem, že přejdu někam

jinam. Je teda pravda, že po té covidové době jsem začala být ještě více úzkostná, protože to byl moc velký tlak.

ES: Jak se teda vyrovnáváte se smrtí?

R: Abych byla upřímná, tak já si občas něco dám.

ES: Co tím myslíte?

R: Beru antidepressiva. Ale snažím se i meditovat. A teda já často rozmlouvám s anděly. Komunikuji s nimi pomocí karet. A oni mi dají znamení, že třeba ta duše je v pořádku. Tak mě to uklidňuje. Ale i tak já se vnitřně bojím.

ES: Bojíte se smrti?

R: Ano. Bojím se toho, co bude po té smrti, bojím se, jestli to nebude bolet, já se asi bojím všeho.

ES: A máte v práci nějakou možnost pomoci s vyrovnáváním se se stresovým situacemi?

R: Máme někdy supervize, s kolegyněmi to také hodně probíráme. A já chodím u nás i k psychologovi, máme ho v rámci bonusů, tak ho někdy využívám.

ES: Jsou ještě nějaké věci, kterými se vyrovnáváte se smrtí?

R: Myslím, že ne. Jak jsem říkala, mimo ty prášky se snažím meditovat, rozmlouvat s anděly.

ES: A myslíte, že je nějaký posun ve vnímání smrti od Vašeho prvního setkání po to poslední?

R: Ano i ne. Když jsem se poprvé setkala s mrtvým tělem byla jsem v šoku. Asi jsem úplně nechápala, co se děje. Pamatuji se, že jsem potom hrozně brečela a že jsem se hrozně bála. Nevěděla jsem co dělat. I když stále nesu umírání velmi těžce jsem více profesionální. Udělám, co je třeba. To jsem ze začátku nedokázala. Jako, že bych se dotkla mrtvého, to bylo něco šíleného. A myslím, že se s tím více popasuji. I tím, že to řeším odborně.

ES: Jestli se mohu zeptat, kdy jste to začala řešit odborně. Bylo to třeba po nějaké události, nebo jste k tomu prostě došla?

R: Po té první vlně covidu. Já jsem byla vždycky taková úzkostná. Ale jak byla ta první vlna, tak jsem nedokázala nic. Jen jsem plakala a začala jsem ztrácet půdu pod nohama. Takže jsem do toho šla.

ES: Pomohli Vám i v tomto andělé?

R: Já se jich ptám na vše a myslím, že jedno takové moje, no, jako, víte já jsem se jednou na směně úplně zhroutila, a to bylo asi to znamení. Jen jak jste se ptala na ten posun. Ted' po nějaké době, co chodím k psychologovi, tak jsem taková jako jistější. A jsem jistější sama sebou. Hlavně

to pomáhá mně a tím i pacientům. Jsem si vědoma, že jsem dříve dělala mnoho chyb, třeba v komunikaci s těma pacientama. A teď je to moc dobré.

*Konec rozhovoru.*

*Respondentka mluvila opravdu pomalu. Úzkostná.*



Rozhovor č. 3

Datum: 25.1.2023

R: Dobrý večer, přiznám se, že nejsem moc připravená a jsem zvyklá tak jako vše rychle a stručně odpovídat.

ES: Dobře, dobře, tak já se v rychlosti představím jsem Eliška Svobodová.

ES: Jaké je Vaše vzdělání? Jakou máte školu?

R: Takže já mám střední zdravotní v Praze a potom mám dva roky nástavby v Brně v oboru všeobecná sestra se specializací chirurgie.

ES: Máte nějaké kurzy k paliativní péči nebo něco podobného?

R: Ano, mám. Mám kurz paliativní péče u cesty domů.

ES: Mohu se zeptat, kde pracujete? Na jakém oddělení?

R: V domově seniorů.

ES: Jestli se můžu máte i jiné zkušenosti, jiná oddělení? Nebo pracujete celý život v domově seniorů

*R: Sakra mám zvonek, tak to nebude dobrý. Tak dobrý, tak dál, to vzala kolegyně.*

R: K té otázce, pracovala jsem 15 let na chirurgii, na špinavý chirurgii a chodím ještě na vedlejšák do Alzheimer centra specializačního.

ES: Přejděme k otázce spirituality. Jaká je Vaše spiritualita? Jak byste jí definovala, charakterizovala?

R: No, já jsem spíš takovej člověk při zemi. Já jako v něco určitě věřím, ale neumím to definovat.

ES: Takže je to něco, něco vyššího, ale nedokážete to definovat. Je tohle něco, co Vás ovlivňuje ve vnímání toho, když někdo umírá nebo když někdo zemře?

R: Jo a ne, to je spíš celkový pohled na život.

ES: Jak často se setkáváte se smrtí a umíráním?

R: Velmi často.

ES: Popište mi prosím, jak to probíhá u Vás na oddělení, když někdo zemře.

R: Probíhá to tak, že na to většinou přijde pracovník v sociálních službách, ten zavolá sestru. Sestra teda pochopitelně potom vyhodnotí, vyhodnotí situaci s tím, že když voláme záchranku,

tak jim rovnou řekneme, že je to exitus letalis<sup>1</sup> a oni potom pochopitelně nepřijedou tak rychle. Často ani oni nepřijedou a rovnou přijede koroner. A ten přijede tak za dvě, tři hodiny. Ohledá tělo, teprve potom voláme rodině, voláme my sestry, i když bychom to vůbec neměli dělat, ale koroner to nedělá nikdy. Na Prahu, no asi to znáte, se v tom pohybujete. Je tu jedna doktorka Ukrajinka, a další je doktor Rus a oba mluvěj velmi špatně. Jo, takže my to máme tak navyklý, že volají sestry. I v tom druhém zařízení, kde pracuju, sestry volají rodinu s tím, že si v dokumentaci vyhledáme, jestli chtějí informovat ihned nebo v nočních hodinách ne, no a s tím, že tuto informaci potom předáváme k hlášení následující službě a když tu rodinu neuvědomíme my tak uvědomí až ta následující směna. Je tam trošku problém v tom, že my musíme volat pohřební službu, potom, jo a když se nedomluvíme s tou rodinou, tak a není nikde napsané jakou pohřební službu ten umřívší klient chtěl, tak voláme Pegas. Teď v poslední době jsme se setkali s tím, že jsme zavolali Pegas, oni mají centrální svoz na Praze 2 a potom ta jedna rodina dělala velkej problém, že chtěla jinou pohřební službu a museli platit za odvoz do toho jiného ústavu. No asi 800 korun a dělali z toho takou vědu. *(respondentka mluvila dotčeně a naštvaně)*

ES: Chápu obě strany. Na jednu stranu je to zbytečné na...

R: Tak měli při příjmu vyplnit, co chtějí, prostě. No jenže to nevyplňuje nikdo, no. A my se klientů, i přes to, že se máme ptát tak neptáme, protože nám to přijde docela neetický.

ES: Tak potom, co se vyřeší oficiální agenda, co děláte. Něco navíc, něco osobního, duchovního?

R: Ne.

ES: A co třeba otevírání oken?

R: Jej tak to je automatický. No, a tak na sesterně zapálíme svíčku. Tak to je už tak automatický, že o tom ani nepřemýšlím.

ES: A jaký to má pro Vás význam? Třeba to otevření okna?

R: No, že ta duše prostě odletí, to si říkáme ale jestli je to tak?

ES: A svíčka má jaký význam?

R: No asi je to takové rozloučení s klientem. Nepřemýšlíme nad tím. Patří to k tomu.

ES: Co Vy osobně cítíte, když někdo zemře?

---

<sup>1</sup> <https://www.stefajir.cz/exitus-letalis>

Exitus letalis je odborné a hojně používané označení pro smrt člověka. Velmi často tento termín najdeme v oficiálních propouštěcích zprávách při úmrtí pacienta ve zdravotnickém zařízení.

R: No bude to znít hrozně a odpovím popravdě nic. *(respondentka ztišila a zklidnila svůj hlas)*

ES: A tedy, když klient zemře je to pro Vás stresová situace?

R: Ne.

ES: Dobře, pro mě je to nic takovou novinkou, tak si to nedovedu představit. Popište mi to.

R: Beru to tak, že to prostě patří k životu. A, že to prostě takhle je. Že se lidé rodí a umírají. A když vidím, že tu hrůzu, v jakých bolestech a v jakém stavu ty lidé trápí poslední měsíce... *(dlouhý nádech)*, tak, no řekla jsem špatně, že nic. Kolikrát si říkáme konečně, konečně si ho vzal nahoru k sobě. Protože tohle už bylo nelidský, proč se tady tak dlouho trápil. Proč to muselo být, že se tady tak dlouho trápil.

ES: Tak pokud to takhle cítíte, máte potom problém se vyrovnat s tou situací? Nebo to zvládáte v klidu.

R: To ne. Já tedy rozhodně nejsem citově plochá. No prostě to nějak přejdu.

ES: Takže jste s tím natolik vyrovnaná, že to prostě nějak přejdete?

R: No neříkám, že je to nějak automatický, pochopitelně k tomu tělu přistupuji s úctou. Ale prostě beru to jako koloběh života, že to tak prostě. Další filosofie je naprosto zbytečná, dělám 33 let ve zdravotnictví. Už jsem toho viděla moc.

ES: Když vám řeknu jenom termín umírání, co si představíte?

R: No, naši lidi... bolest. No, co je to umírání, koloběh života, tak to je. Ale bavíme se o klientech v tom věku, v kterým se nacházejí tady u nás. Nebavíme se o umírání malejch dětí, na onkologiích. Já mluvím o starých lidech. Na sklonku života.

ES: Takže rozlišujete, kdo umírá, za jakých okolností umírá?

R: Ano, a proto bych nemohla dělat na dětském, já bych to psychicky nedala.

ES: Takže pokud byste se setkala s umíráním u dětí či mladých lidí budete to vnímat jinak.

R: Zcela a určitě.

ES: Podobná otázka, když řeknu smrt, co to je?

R: Konec. Jedno slovo – konec všeho.

ES: Pokud bych se zeptala na termín dobrá smrt?

R: Neznám. Nevím.

ES: *vysvětluji termín*

R: To je zajímavé ale já se s tím tady u nás v práci nesetkávám, no. Takže je to zbytečné. To jsou výjimky, že by rodina, no...

ES: Jak jste vnímala Vaše první setkání se smrtí a umíráním?

R: Ho ho ho, to byla před tolika lety. No nedokážu na toto odpovědět. Nepamatuji si to.

ES: Tak jestli se mohu zeptat na nějaký silná zážitek s tím spojený?

R: Ne, asi nic. Jsem Vám říkala, že to bude strohé.

ES: V pořádku.

R: Tak pokud Vám to stačilo, můžeme se rozloučit. No teď se budu zamýšlet, proč jsme u nás na oddělení takové možná i necitelné.

ES: Jé, tak to neberte. To je tím povoláním, někdo to začne více vnímat a někdo naopak. Děkuji moc a mějte se krásně.

R: Také moc děkuji. Mějte se. Papa.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 4

Datum: 25.1.2023

ES: Nejprve bych se zeptala, jaké je Vaše vzdělání? Co máte vystudované?

R: Mám střední zdravotnickou školu a plus ARIPa vlastně na doškolováku jako.

ES: Máte nějaké doplňující kurzy ohledně paliativní péče a podobně?

R: Ne to vůbec ale pracovala jsem roky na ARU a vlastně ten paliatr tam vlastně v té nemocnici byl. Kolegyně jezdili v té paliativní péči jako v domácím hospicu a tak. Takže trochu, trochu něco tuším.

ES: Jak jsme si psaly, momentálně jezdíte se sanitou. Ale jiné zkušenosti, z jiných oddělení máte jaké?

R: No dělala jsem ještě na resuscitačním, takové jako ARo a na neurochirurgii oddělení. Snažím se být celý život v té intenzivní medicíně, ale což o to ta paliativa je s tím dost spojená.

ES: Jaká je Vaše spiritualita, jak byste ji definovala?

R: Úplně nevím, jak na tohleto odpovědět, jako jo. Jako jaký mám jako cítění?

ES: Spíš myslím náboženství, víru, duchovno možná.

R: Jo duchovno, to jo. Tak podívejte se, křtěná jako nejsem, ale samozřejmě věřím si na takový ty svoje věci, to určitě. Hele, věci fungují nějakým způsobem a jo, že prostě věřím na setkání, na andílky a prostě, že něco nahoře určitě je. A, že to tady nekončí tou smrtí. V to věřím.

ES: Dokázala byste tu svoji víru nazvat, pojmenovat?

R: No asi jsem křesťanského cítění, určitě ne jako Jehovisti, prostě po svém, po svém ale asi nějak to křesťanství.

ES: Takže křesťanství po svém?

R: Přesně tak.

ES: Zeptala bych se, jak často se zhruba setkáváte s umíráním a smrtí? I když chápu, že je to často nahodilé.

R: Jasný, chápu. No je to z toho jeden pacient za týden na sanitě a z toho tak tři lidé denně na ARU, asi tak. Na sanitě je to samozřejmě jiné. Když nepřijede k tomu zemřelému, tak odvážíme do nemocnice a ten umírá tam v podstatě.

ES: A jak to probíhá na oddělení, když někdo zemře. Ted' tedy jste u záchranky, tak pro zajímavost, jak to probíhá u sanity.

R: Tak na oddělení na ARU se tedy dělalo úplně všechno i těm stoletým lidem, nosili se krve a tak. Anebo z toho druhého se to dělalo úplně opačně, nechali se dojet léky a v klidu se nechal odejít. A na sanitce je to tak, že jedeme dejme tomu k nějakému náhlému, zástavě oběhu. Tam dojedeme, buď je ten člověk mrtvej, takže pan doktor konstatuje smrt anebo se pokoušíme. A to je také otázka rodin, což k té paliativě je tak, že jo. Což je s těma rodinama většinou. Takže někdy je tam divadlo pro diváky, aby se udělalo všechno pro toho starouška i když víme, že to nedopadne. No, takže tam po něm chvílku skáčeme, polámeme mu nějaký ta žebírka a pak se teda nechá odejít, což mně přijde teda strašný, protože si myslím, že tady tihle ti nevyлéčitelní nebo ve vysokém věku by tam už mohla dojet ta domácí péče hospicová a mohla by tu rodinu vést. Už se mi párkrát povedlo, že jsem nějakých rodinách „ježiš dědeček je dušnej a prostě tohle a byl chvílku v bezvědomí“, dědeček bez noh, špatnej stav, polymorbidní pacient a přijeli jsme tam a voni do nemocnice ho chtěli odvézt, ale co po nás teda chce, my jako záchranka Vám jako co. My Vám to jako tady nepostavíme vedle postele. Takže buď se udělá tohle anebo se nechá bejt. Někteří lékaři k tomu nejsou úplně naklonění, takže jsem si vzala tu rodinu bokem, řekla jsem pan doktor napsal zprávu a do týdne bylo v hospicové péči a strašně spokojená ta rodina. Akorát je hrozně děsil ten název hospic, „to my jako dědečka, jako na umření“. Ale on byl jako, ale to není jako o tom, že k Vám pojede hospic. Jde o to, že se o Vás postarají psychologové, lékaři, prostě máte komplexní tu péči o toho pacienta, když ho něco bolí. Ta záchranka, když už k vám přijede tak pacienta naloží a vodveze.

ES: Pokud někdo zemře, děláte něco nadrámeč, něco duchovního charakteru?

R: Na tom Aru jsem se snažila, když odcházeli držet je za ruku. Když byl čas a v době covidu, jsme byli jako bubáci tak nevím, jestli to nějak pomohlo, že tam není sám. No většinou jsem držela za ruku, udělal jsem křížek na čelo, otevřela okno, zavřela jsem jim očka a popřála jsem jim, ať se tam mají krásně. Ať už je jim dobře. Když jsem teda byla na boxu sama, samozřejmě. Ne všichni mají pro tohle pochopení.

ES: Tipuji, že na záchrance to takhle úplně nejde...

R: To nejde, ale taky jsme resuscitovali pánečka, celou dobu měl teda asystolii. No celou dobu to vypadalo, že to nedopadne, takže to samozřejmě nedopadlo, tak tomu jsem také udělala křížek na čele, zavřela jsem mu oči, a tak jsem si to tak řekla v duchu.

ES: Co cítíte, když někdo zemře?

R: No chvílka jsem říkala, že už nic ale je pravda, že takovej ten respekt z té smrti z toho dětství. Jako když jsem viděla zemřelou babičku v rakvi, prostě umírající babičku, jak tam leží

na té posteli, promodrávající, mrtvá tak to pořád tam je. A protože jsem dělala na ARU a na té záchraně tak je nás tam více. Ale představa, že jsem s tou smrtí sama, tak úplně asi bych, nevím, prostě ten pocit byl zvláštní. Být jako s tou mrtvolou o samotě.

ES: Obecně, pokud někdo z pacientů, klientů zemře, je to pro Vás stresová situace?

R: ... Ne... Pokud to není teda mladej pacient. Někdo, kdo měl ještě šanci a nedopadlo to. Tak to teda i slzička ukápne, ale jinak pokud je to už takový ty ročníky, že člověk už vidí, že se jenom trápí, že se jenom uměle udržují při životě, tak to není stres.

ES: Takže rozlišujete to vnímání podle toho, kdo zemře?

R: Jo, určitě podle věku. Ale i podle toho, jak byl nemocnej. Jo třeba bylo mu jen padesát ale byl moc a moc nemocnej tak tak to tak беру. Myslím si, že u těch cizích lidí je mi to trošku i jedno. Ale zase se dokáží vžít do těch rodin, že tam jsou sami.

ES: Když jste zmínila, že u někoho ukápne i slzička, jak se vyrovnáváte s tou situací?

R: No v době covidu jsme tam měli chlapa, v pohodě byl a najednou se zastavil, takže jsme po něm asi hodinu a půl skákali a nedopadlo to. Už jsem říkala nechme ho, je to dlouho. Na jednu stranu jsem chtěla, aby žil. Ale, co by už pak byl, jen výtvor pro diop. Tak tohle jsem si hodně oplakala. No probereme to s kolegyněmi, popláčeme si. Toho tam pohladkáme, zabalíme tu mrtvolku a doma s manželem, on je záchranář, ale jinak to úplně moc, že bych potřebovala očistit od toho, to asi ne.

ES: Řekla jste hezky očistit se od toho, máte u něčeho pocit, že se musíte očistit?

R: No jo, právě kvůli tomu covidu, jak umíralo hodně těch lidí, to bylo tři až čtyři denně. Tak to jsem měla pocit, že bych si to odnesla domů. Takže jsem si jako psychicky udělala takovej očistnej rituál, že jsem si řekla „Vy, co ke mně nepatříte, Vy si zůstaňte tady.“ Otevírali jsme si teda jako ty okna, prostě domu už chci jít sama.

ES: Takže se snažíte nebrat si nic domů.

R: Jo, někdy, když je toho moc tak zapomenu, a tak se snažím zpětně si to říci. A teda doma si zapálím svíčky. Já teda hodně pálím svíčky.

ES: Co se vám obecně vybaví, když řeknu pojem umírání?

R: Vybaví se mi člověk, kterej je pravděpodobně, nebo už je skoro jistý, že nemá dáno nebo má nějakou nemoc, která mu nedovolí dožít. Když člověk odchází, slábne, chřadne. Cítí to sám ten pacient i ta rodina. Ta to tedy někdy popírá, a tak je ten pacient sám. V tu chvíli je třeba zasáhnout a nějak tu rodinu k pacientovi přitáhnout.

ES: A když řeknu jenom smrt, co se vám vybaví?

R: To je konečná fáze, když už duše opustí to tělo. On začne tak jako flekatět a ta duše už tak prostě není. Je to ten definitivní konec, přemýšlím, jak mohl ten člověk žít. Jak to tam nahoře teď s ním bude, jak to tam vypadá, jestli nás vidí či nevidí. A to mě nutí zamýšlet se nad vlastní smrtí, co bude, nebude, jestli to bolí, nebolí. Asi to nebolí, teda do konce to bolí a pak jak nastane smrt, tak už to nebolí.

ES: Co vám říká termín dobrá smrt?

R: Tak to si představím usnutí v křesle.

ES: Jak jste vnímala Vaše první setkání s umíráním a smrtí v rámci zdravotnické praxe?

R: Jo to si docela živě vzpomínám. No vnímala, já jsem to v té první fázi nepoznala, pan doktor přišel, my jsme měli praxi na interně a doktor říká vyndejte tyhle ty hadička a tak. A moje kolegyně říká, je hele ta krev je nějaká tmavá a mně to mezitím teda už došlo celý, tak říkám „no, protože je mrtvej“. Já to nějak vzala, že jsem měla první mrtvolu a ona běžela brečet na chodbu. Takže nás takhle před to hodili a nikdo nám nic neřekl.

ES: A jak jste to potom vnímala?

R: Dlouho jsem nad tím přemýšlela, jak to bylo, co to bylo, kde je, kam je, co ta rodina, jako jinak víc jsem to prožívala. Bylo to intenzivní, nebyla to rutina jako za ty roky praxe jsme se naučili.

ES: Jak jste se s tím vypořádala?

R: Už ani tenkrát se mě to tolik nedotklo, mluvila jsem o tom se všema, že jsem jako měla první mrtvolu, dodneška si pamatuji jméno mrtvoly Jeroným Jerolím. Asi jsem se nepotřebovala vyrovnávat. Prostě se z toho vykecám a tak.

ES: Jaký posun vnímání cítíte od prvního setkání po to poslední?

R: To vnímám, já, když jsem byla mlad'oučká tak jsem měla pocit, že se všichni musí zachránit, že to ta medicína musí dokázat. No a pak jsem nastoupila na do první práce, kde se lidé nechávali být, potom, co zemřeli. A pak jak jsem nastoupila na ARO a tam byli různé diagnózy, ani ne tolik smrt mozku, tak jsem nedokázala pochopit, jak ho mohou nechat odejít, když nemá. Bylo to pro mě nepochopitelné, než jsem pochopila, že někdo má šanci na přežití a dělá se všechno a někdo prostě ne. Je teda pravda, že posledních pár let, jak to jde dopředu, tak se dělá všechno u všech a je to jen vylévání peněz do kanálu. Doktor, který by před deseti lety nechal pacienta v klidu tak dneska nemůže. Je to jen alibismus, a ty rodiny útočí a pořád nějaké žaloby, nevím, šarvátky.

ES: A Vy sama osobně jste se setkala s žalobou či šarvátkami?



R: Já osobně ne ale kolegové to řešili. Rodina si stěžovala, u mladého kluka, že nebylo vše uděláno, ale podle dokumentace bylo vše tak jak má. Tak vypovídali u soudu a tak. Jako jo občas jsou někteří nepříjemní, umírá jim babička a oni se s tím neumí smířit. A vylévají si to na nás.

ES: A toto bere jak, když si to na Vás vylévají?

R: Mám často vztek. My jim chceme pomoci a oni tam, jako začne hysterie, to je normální, ale já jsem tam od toho jim pomoci. A oni, když si ten vztek vylévají tak vysvětlit jim to, že se třeba výboj u toho nedává, že to viděli v televizi, takže je to někdy takové náročné. Ale já tedy nejsem konfliktní, já se tedy kousnu, pokud na mě nikdo neútočí.

ES: A ...

R: Teď mě napadl jeden takovej osudovej zážitek jedné paní, když jsem dělala na neurochirurgii, také mladé, pěkné. Tak jí zemřel při autonehodě manžel a syn a pak jí tam umírala na nádor mozku tříletá holčička a ta umřela na mojí směně. Tak to je příběh, který mám před očima doted'ka. Tak to bylo hodně psychicky náročný. To vám nemohu říci, jak jsem se s tím vyrovnala, ale...

ES: A proč nemůžete říci, jak jste ses tím vyrovnala?

R: Já jako nevím, jak jsem se s tím vyrovnala. Hodně jsem o tom mluvila s partnerem a vlastně pomohl asi jenom čas. Časem, časem.

ES: Máte v práci nějakou možnost pomoci s vypořádáním se se stresovými situacemi?

R: No, já jako nejsem na sanitce tak dlouho, abych měla nějaký fakt blbý výjezd. Ale funguje tady jako služba psychosociální, která je jak pro nás, tak pro pacienty, rodiny. Můj manžel jednou zažil mladou holku sraženou vlakem, z ní nezbylo nic, tak říkal, že se mu i o tom zdálo. Tak i ten peer to ví, že bylo něco takového, tak se i sám ozývá. Ale v nemocnici nic takového nebylo, nebo nevím, nebo jestli něco plánovali? Ale nevím, že by někdo něco takového využíval, nebo že by to bylo k dispozici.

ES: A uvítala byste to něco takového jako máte na záchrance i v nemocnici?

R: To úplně nevím, jako pracovně. No maximálně řešit to vyhoření. Aby člověk nabral tu energii i když někdy ví, že je to marnost nad marnost.

ES: Pomáhá vám Vaše duchovno nějak v práci?

R: No mám takový pocit, že jsem udělala všechno, že jsem ty lidičky doprovodila do konce. Jo takový to moje polední pomazání, cítím se potom jako dobře, to vědomí toho všeho.

ES: Může být právě toto vědomí jako něco, co vám pomáhá se vypořádat se těmito situacemi?

R: Možná jo, jako že to jakoby uzavřu, to člověka doprovodím, pošeptám mu, co tam nahoře má dělat. Já jsem taková direktivní, přesně jim řeknu, co mají dělat a tím to pro mě v podstatě končí. Ale myslím, si, že to umírání v té nemocnici není úplně šťastné. Myslím, že pokud je ten člověk schopen pobytu doma tak je dobrý mu to zajistit, třeba s tou domácí nebo hospicovou péčí.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 5

Datum: 27.1.2023

ES: Nejprve bych se zeptala, jaké je Vaše vzdělání? Co máte za obor a tak.

R: Já mám střední zdravotní školu a pak jsem si dodělala diskus jako všeobecná. Na vysokou jsem nešla, i když jsme mohli na zkrácenou dobu.

ES: Dobře, dál se zeptám, na jakém oddělení pracujete?

R: Já dělám na obvyčejné lůžkové interně ve špitále. Nemusím říkat adresu, a tak, ne?

ES: To určitě nemusíte, vše zachováme anonymní.

R: Děkuji.

ES: Přesunula bych se k otázce spirituality. Jak to máte, jste věřící?

R: Já jsem určitě věřící, jak jsem Vám psala.

ES: Ano, psala jste, že jste věřící. Ale můžete mi to přiblížit, konkretizovat, jestli jste křesťanka nebo jste jiného směru. Rozved'te mi to prosím.

R: Jo takhle. Tak já jsem křesťanka, já sama tedy nejsem pokřtěná, ale moje dítě už je. My jsme s manželem evangelíci. Ale musím se tedy přiznat, že nejsme bůhvíjak zapálení. Teda, to je blbý to tak říci, spíš jako jdeme někdy do kostela, hlavně teda na svátky tam chodíme a pak ještě, když se nám prostě chce. Já to beru tak, že vím, že On je tam nahoře, že na nás vidí, dohlíží na nás. A vlastně i vidí, že ho podporuji, že jsem Jeho a zároveň vidí, že třeba nemám zrovna chuť jít do kostela. Nezní to divně?

ES: Ne, vůbec. To je přece tak, jak to cítíte.

R: Jo, no. Takže prostě já věřím v Boha. A myslím si, že každý v Něj věří, jenom neví, že je to prostě On. Ale určitě nejsem proti ničemu, pokud někdo na něj nevěří, nebo je jiného vyznání. Všechno se snažím respektovat. Takže takhle, věřím v Boha, ale nejsem v kostele každou neděli.

ES: Super, to dává smysl. Dál se zeptám, jak často, zhruba, se setkáváte s umíráním a smrtí?

R: S umíráním se setkávám každý den, protože u nás je spousta lidí, kteří umírají. Často k nám vozí lidi, kteří jsou už u nás jenom jak se říká na umření. Znáte to. Ale se smrtí jako takovou? No tak tam už je to takové dost nahodilé, že, ale klidně bych řekla, že jednou týdně? Nebo alespoň jako jednou týdně u nás někdo umře, že třeba přijdu na směnu a zjistím to, jo. Ne, že bych se přímo sama, jako že bych to řešila. To je třeba jednou za měsíc dejme tomu, že najdu mrtvého pacienta, nebo, že přijdu na pokoj, když už je na tom opravdu špatně. Ale i tak je to to

takové, no jako, chápete mě, že jako... no někdy se stane, že během jednoho týdne zemře třeba pět pacientů a pak tři týdny je jakoby klid.

ES: Ano, chápu to. Je to nahodilé, ale průměrně tedy tak jednou do týdne?

R: No, to by tak asi bylo.

ES: Dobře a co tedy děje, když pacient zemře? Uděláte všechny náležitosti, to, co se musí a je něco další nebo specifického, něco nad rámec, co děláte?

R: Hm, nejsem si jistá, co tím myslíte? Jakože odstraníme všechny hadičky, uložíme tělo a tak.

ES: Ano, to jsou takové ty náležitosti, které se musí dělat, ale jestli děláte ještě něco navíc, něco třeba duchovního charakteru?

R: Ah, takto. Já se snažím hned zkřížit ruce, zavíráme oči a udělám křížek na čelo. A když už jsem tedy u toho tak i si řeknu nějakou modlitbičku. Ale ne vždycky to tak jde. Někteří kolegové jsou takoví, no nemají to tak rádi. Ale mám jednu kolegyni, která je také věřící a s tou se někdy i společně pomodlíme.

ES: Existuje ještě něco, co děláte, třeba otevírání okna, zapálení svíčky?

R: Svíčku nezapalujeme, to se nesmí ale vlastně otevíráme okno, to teda se otevírá vždycky a úplně všichni otevíráme okno. To by mě nenapadlo, že to budete považovat, jak jste to říkala, něco nad rámec. To je tak automatické a myslím, že to snad dělají všichni a všude.

ES: A proč otevíráte to okno?

R: No přeci, aby duše mohla ven... no jo, ono to je takové duchovní. Ty jo, to mě teda fakt nikdy nenapadlo.

ES: Jaké máte pocity, když někdo zemře?

R: To se nedá takhle říci, protože je to pokaždé jiné. Jednou je to skoro radost jindy je to smutek. Je toho hodně.

ES: A můžete mi to rozvést, klidně hodně do hloubky?

R: Určitě. No tak já to беру tak, že smrt je něco, co potká každého. Je to přirozené a nedá se s tím nic dělat. To je něco, co беру. Ale každý jeden pacient je jiný, a tak mám i pocity u každého jiné. Lidé jsou různí, jinak se chovají, a tak i já se chovám rozdílně. I když se samozřejmě snažím být, co nejvíce objektivní. S tělem nakládám eticky a s respektem. Ale každý i umírá jinak, a to jsou právě ty jiné pocity. Někdy se stane, že máme na oddělení, většinou jde tedy o starší lidi, a někteří jsou právě vitální, říkám si ty tu budeš ještě pár let. My ho třeba zaléčíme a ani se neohlédnu a ten člověk zemře. Tak pak jsem v šoku, že to bylo tak naráz. Jindy je u nás někdo

už hodně starý a je vidět, jak pomalu odchází a pak prostě v klidu odejde a pak je to skoro radost za tu duši, že netrpěla a že jak to říct, no že prostě bylo všechno v klidu. Na druhou stranu mě hodně bolí, když někdo umírá pomalu, v bolestech nebo jinak neklidně. Ale vlastně potom, když ten člověk zemře, je to úleva. Ale pokaždé, jak jsem říkala, nejsem úplně zapálená, tak si říkám, proč jsi nechal takhle někoho trpět a jiného jsi si vzal k sobě rychle? Zas se také stane, že u nás zemrou i mladí lidé. To bych možná i přirovnala k naštvání, jako proč si něco takového dopustil. Ale potom si zase řeknu asi to tak vážně mělo být. Jednou k nás dovezli vězně, to bylo hodně zajímavé. Chcete o tom říct?

ES: Určitě, jestli chcete tak budu ráda.

R: On tedy nakonec nezemřel u nás, protože ho potom převezli mám dojem, myslím, že musel na nějakou operaci, a to pak nějak nevyšlo. Ale k tomu, dostali jsme oznámení, že přivezou vězně. Tak už to bylo dost. Já jsem nikdy předtím neměla, co dočinění s vězněm. Asi nebudu říkat více o něm, aby někdo, no je to neetické. K tomu, co jsem cítila. Když ho k nám dovezli, tak se tam střídali policisté nebo bachaři? Nevím. Každopádně nechci říkat úplně, co ten člověk dělal ale ptali jsme se za co je ve vězení a potom, když nám to řekli, tak já jsem byla naprosto ... nasraná. A od toho se odvíjelo, jak jsem se k němu, nejen teda já, chovala. A potom, už jsme tušili, že je to s ním hodně špatné, tak v tu chvíli by člověk neměl být sám, ale to, jak jsem byla na něj naštvaná. Myslím, že jsme se nechovali dobře k němu. Úplně mi vadil. Ale potom, co ho odvezli a my pak řešili nějaké věci a zjistili jsme, že zemřel, tak jsem to paradoxně strašně špatně brala.

ES: A proč jste to špatně brala?

R: Vlastně jsem zklamala sama sebe, že jsem se nechovala profesionálně, že jsem nebyla s ním. A asi mohu říci, že to byl moment, když jsem...

ES: Jestli o tom nechcete mluvit nemusíte, je to v pořádku.

R: Nene, já vím, že asi je dobrý to i říci. Já jsem v té chvíli pochopila Boha, a to byl moment, kdy jsem byla natolik blízko, a přitom tak daleko. Já jsem si to potom v hlavě. Nebo možná spíš v srdci ujasnila, jak to mám. A od té chvíle jsem s Ním ale zároveň vím, že nemusím chodit pořád do kostela. Že nemusím spoustu věcí. Vlastně jsem si vyjasnila, co v životě chci a nechci...  
*(mluvila ztěžka)*

ES: Děkuji. Můžeme dál nebo chcete chvíli pauzu?

R: Já myslím, že to jsem řekla a můžeme se přesunout.

ES: Dobře. Je to pro Vás stres, když někdo zemře?

R: Ano i ne. Je to nepříjemná situace, u které člověk musí být absolutně profesionální. Mě nejvíce stresuje to, když musím mluvit s pozůstalými. To jsem hodně napjatá.

ES: A jak se s takovou situací vypořádáváte? Co Vám pomáhá?

R: No přímo v té chvíli se nedá nic dělat a prostě udělám vše, jak se má. Doma se potom snažím pomodlit za duši a teda i za ty pozůstalé. Jinak si myslím, že to chce čas. Někdy o tom pohovoříme s kolegyněmi. Ale to spíš ne tolik. Taková ta atmosféra smrti se většinou nese až do konce směny a nechceme to ještě umocňovat. A hlavně ono není moc času něco vymýšlet.

ES: Jak Vám v tom zvládnání pomáhá Vaše spiritualita?

R: Tak jak jsem říkala, já se pomodlím. A asi mi to dává naději, že ten člověk je už na dobrém místě, že netrpí. Dává mi to pocit takového zadostiučinění. Pravdou je, že když je vypjatý týden, tak pak zajdeme do kostela, a to mi také pomůže přijít na jiné myšlenky. Jsou tam super lidé a je to takové příjemné zakončení týdne. Ale já si vlastně myslím, že se nepotřebuji nějak zásadně s tím vypořádávat, protože jak se vypořádat s tím, co jasně dané. Však smrt je prostě něco, co je. Nic víc nic míň.

ES: Ráda bych se ještě zeptala, jak jste vnímala Vaše první setkání s umíráním a smrtí?

R: Tak ten pohled, že smrt je něco, co potká každého, jsem měla už od začátku. Snažila jsem se to brát tak jak to je. Ale je pravda, že to první setkání bylo šokem, protože jsem nevěděla, co mám dělat. Pamatuji si docela živě, že jsem koukala a byla v šoku, že je to takové, jaké to je.

ES: A jak jste se s tím vypořádala?

R: Asi jsem si dala panáka a pomodlila jsem se. Co víc už nevím, ale asi jsem se snažila, to nějak přejít.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 6

Datum 28.1.2023

ES: Nejprve se zeptám, co máte vystudováno? Jaký obor a tak?

R: No hele já jsem obyč sestra. Mám střední zdravotku. Jako zkusila jsem vejšku, ale já na tohle teda nejsem, takže jsem po roce vypadla do praxe.

ES: A kam jste teda šla? A kde pracujete teď?

R: No já jsem šla nejdřív na internu ve špitále, tam jsem dělala pár let. No hele potom jsem šla chvilku na chíru. Ale já jsem taková spíš jako pohoda, klídek, takže jsem potom odešla do důchod'áku a tak jsem až do teď.

ES: Děkuju. Přešla bych k otázce spirituality. Jak to máte se spiritualitou, náboženstvím?

R: Hele, já jsem na jednu stranu dost skeptická, ale na druhou jako nevím, no.

ES: Můžete mi to, prosím, trochu přiblížit?

R: Uf, no, jako já si myslím, že něco je, jako nad náma. Ale nevím to jistě.

ES: To je dost obecné, nešlo by to ještě trochu víc popsat? Co to je to nad náma. Jak se to projevuje, podle Vás?

R: ... Musím popřemýšlet. No, hele, já si jako nemyslím, že je nad náma nějaký bůh, jo. Třeba Ježíš a tak. Nechodím do kostela a na tohle nevěřím. Ale myslím si, že by bylo fakt divný, kdyby se všechno dělo jen tak... hele já si myslím, že je tu něco vyššího, něco, co nás ovlivňuje jakoby energie a tak. A myslím si, že je něco ve vesmíru. Jako nějaký druhý svět, kde se to děje podobně ale trochu jinak. A někdy se to jako střetne, jo, a to jsou takový ty věci jako paranormální a duchové a tak.

ES: Takže věříte na paralelní světy a jejich protínání? A to teda jako způsobuje ty paranormální jevy?

R: No jasný, no.

ES: Ještě jste zmínila duchy, to s tím souvisí jak?

R: No normálně, prostě duchové jsou. Určitě. Bylo by divný, kdyby po smrti nic nebylo. To jsou právě ty jiný světy.

ES: Aha. Ovlivňuje toto vědomí, jako těch duchů, během práce? Právě když někdo zemře?

R: Hmm, to je dobrý... No asi jo.

ES: Zase, můžete mi to trochu popsat, víc do hloubky?

R: Jo, jo, jasně. No hele, já si vždycky, když někdo umře, jako u nás v důchodáku, tak si jako říkám, že je jako dobrý, už se netrápí, jo. Je to takový, že už je tam nahoře. Už ho nic nebolí a je v klidu. Ale právě, že někdy se stane, že třeba jako ten člověk, co umřel neměl všechno vyřešený, a tak se jakoby vrací a třeba dělá nějaký divný věci. Prostě takový to, jako paranormálně, hýbající se věci a tak.

ES: Myslíte tím, třeba poltergeisty nebo když někde jak se říká straší?

R: Ted' jste na to trefila, to je přesný.

ES: Aha, díky. A co je to podle Vás umírání a co je to smrt?

R: Tak umírání je prostě stav, kdy tělo odumírá, odchází, všechny funkce se zpomalují, hele nepsala jste, že jste taky sestra?

ES: Ano, já jsem dělala střední zdravotní. Já jen chci vědět, jak tyto věci vidíte vy, třeba po té duchovní stránce.

R: Jo aha. Tak teda všechno se zpomaluje a pak nastává ta smrt. A to jakoby konec těla. Tělo odejde ale duše zůstane.

ES: A co je tedy po smrti s tou duší?

R: Já si myslím, že duše je vlastně energie, prostě jako fyzika. Je to najednou volná energie, která se někam uchytí. Já si myslím, že je něco jako druhej svět a tam ty duše jsou. A když dojde jako já nevím úplně k čemu, já tam ještě nebyla, tak se ta energie uchytí dál a jako znova se narodí. Ale právě když dojde s tomu střetnutí těch světů nebo prostě se stane nějaká skoro jako odchylka tak jak jste říkala začne někde strašit.

ES: Pokud někdo umírá, zemře na oddělení je to pro Vás stresová situace?

R: Spíš jo.

ES: A proč je to pro Vás stres?

R: Tak jednak je s umírajícím hodně práce. Já to teda jako nikomu nezazlívám, ale chápete, je to pořád okolo něj běhat. Těch lidí je strašně moc, nás je tam málo. Takže je to fakt náročný. No a potom, co zemře tak jakbysmet. Hodně práce, ted' všechno zajistit. A jako nebudem si, my taky těm pozůstalejším voláme, a to je dost nepříjemný. A víte, co mně to štve, já jim volám, že teda se to stalo a oni jsou nepříjemný a tak. Prostě je to vždycky naprd.

ES: Mimo ten stres s tím, co jste řekla, co cítíte, když někdo umírá a potom zemře?



R: Víte, často úlevu. Dokonce bych se přiznala, že někdy i radost, jako že už nemusí trpět. Teda i když, někteří umírají v bolestech nebo jim je špatně, tak to je jako ta radost. Ale někdy umřou tak jako náhle, tak to jsem smutná.

ES: Máte ještě nějaké pocity, když někdo zemře? Třeba podle toho, kdo zemře a tak?

R: To jo to jste řekla dobře. No, když je to náhlé, tak jsem zaskočená. Taky to беру jako hůř, než třeba když fakt umírá dlouho a blbě.

ES: A cítíte rozdíl v tom vnímání tady v důchodáku oproti té chíře, kde jste pracovala.

R: Jako jo, tam jsem měla špatnej pocit, když umřel někdo z mladších, třeba kolem padesátky nebo i mladší. Jako je to takové divné, když umře někdo v domově tak je to takové jako přirozené, ale prostě když umře mladej, ty vole si říkám.

ES: A jak se s takovými pocity vypořádáváte?

R: Jako já nevím, na všechno to chce čas.

ES: A pomáhá Vám v tom Vaše spiritualita?

R: Já nevím. Já teda říkám už je ti líp, už tě nic nebolí. Jako si řeknu, že ted' může znova začít. Ale u mladejch lidí mi to moc nepomáhá. A právě i u tutoho si říkám, že pak straší. A třeba ty zasebevražďený tak ty taky jsou nespokojený a chtějí se dostat zpátky a tak.

ES: To je zajímavé a kdo podle Vás ještě může strašit?

R: Myslím si, že kdokoliv, kdo zemřel jinak, než se má. Mladý, zabitý, děti, nehody a tak.

ES: Zeptám se, co děláte u Vás potom, když někdo zemře, mimo klasickou péči?

R: My teda vždycky otevřeme okno, aby ta duše šla tam kam má. S tělem vždy zacházíme, co nejvíce eticky, protože bez toho to nejde. Když to jde, je třeba dopoledne, prostě přes den, voláme rodině, jestli se chce jít rozloučit. Taky voláme, když se chýlí konec. Jinak zapalujeme svíčku na sesterně. Snažíme se mluvit o tom člověku.

ES: A Vy sama, třeba doma po směně děláte něco specifického?

R: Sklenička něčeho dobrýho. Ne, já se snažím si to nebrat domů. Takhle ty starý lidi, jinak dřív jsem o tom hodně přemýšlela a jako snažila jsem se o kontakt s duchy, nějaký tabulky a tak.

ES: A povedlo se Vám někdy kontaktovat duchy.

R: Já nevím, hele fakt nevím.

ES: Dobře. Jak se teda vypořádáváte s tou situací, kromě sklenky?

R: Asi nijak, prostě si o tom povíme s holkama, někdy to řeknu tomu mému, ale hele já jako nepotřebuji se nějak vyrovnávat. Asi to přeždu.

ES: Jak jste vnímala první setkání s umíráním a smrtí a jaký je posun do nynějšíka?

R: No poprvé to bylo asi na praxích. Tak to jsem byla dost mimo, dost jsem nechápala, ale vlastně už v té době jsem to nějak přešla. Horší bylo jednou na dětském, taky na praxi, když jedno mimčo umřelo. To jsem strašně brečela a pak jsem se i brutálně vožrala. Ale nakonec i to jsem prostě přijala a jako přešla nějak. Jako dřív jsem o tom hodně přemýšlela a jak jsem říkala, zkoušela jsem ty duchy. Ale dneska jsem spíš s tím srovnaná. Ale musím říci, že asi dělat na dětském tak to беру blbě. Já myslím, že u těch starejch je to jiný. My jsme tam všechny jako dost v pohodě s tím.

ES: Jasně, chápu.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 7

Datum:29.1.2023

ES: Nejprve bych byla ráda, kdybyste se mi představila – jako co máte vystudováno, jaký obor?  
A kde vlastně pracujete?

R: No super, já jsem si nejprve udělala střední, zdrávka. No a potom jsem teda šla studovat na veřejku, nejdřív jsem dělala nějaké terapie, fyzio. Ale to mi nějak nepřiřostlo, a tak jsem šla dělat do ciziny, do Holandska. A potom když jsem se vrátila zkusila jsem další vysokou, ale tak nějak jsem zjistila, že to k životu nepotřebuju, takže jsem jakoby skončila. No nějakou dobu jsem dělala tak nějak všechno a nic, dost jsem se hledala. Ale teď dělám u staroušek v domově. A to mě teda baví, jako našla jsem se, ale třeba u toho nezůstanu a půjdu dál. Nikdy neříkám, že je něco napořád, nebo že to musí být na furt. Já hodně čtu o různých věcech a snažím se poznávat různé kouty, ať už světa, tak třeba oborů a míst.

ES: Říkala jste, že jste dělala všechno a nic. Můžete mi to přiblížit?

R: No jasný. Já jsem dělala často jenom jako na zkušebku. Takže jsem zkusila na chíru, na internu, dětské. Ale nějakou dobu jsem byla v domácí péči, potom zase ambulance. No, kam mě to táhlo, tam jsem šla. A já tak nějak jako nepotřebuju být někde na fix. Já si tak proplouvám životem.

ES: Vy jste tak pozitivní, to je super. Ráda bych se zeptala na Vaší osobní spiritualitu.

R: No jasný, já jsem na to čekala. Jak jsme si psali. Mě to strašně moc zaujalo. Je to strašně super.

ES: A jak to tedy máte? V co věříte?

R: Já určitě věřím na osud. Nic není jenom tak, všechno má tak jak má být. Já se snažím být hodně v přírodě. Jsem hodně s přírodou souzněná. A také z ní čerpám energii, proto také chodím boska, třeba v lese. Jo, všechno je propojené. Stromy, lesy, zvířata. A jenom my lidi jsme tupci, kteří se od té přírody distancují, nesouzní s ní. A já se snažím najít cestu zpátky, tam, do lesů odkud jsme přišli. Neříkám to moc zešíroka?

ES: Možná trošku, klidně to můžete dál rozvinout, je to jenom na Vás.

R: Super, děkuji. Já úplně často o tom nemluví. Moc lidí to nechápe, že chodím bosa a tak. Ale víte, co to je prostě na nich. Hlavně do sebe všichni cpou chemii a jiný sračky a vzdalujeme se. Jinak teda k tomu, v co věřím. Nevím, jak to popsat. Věřím na osud, energii. Také mě dost baví třeba vikingská mytologie, to postavení žen. Takže se snažím žít tímto směrem.

ES: Dalo by se říci, že jste třeba pohanka, nebo novopohanka.

R: Hmm, to nevím, jestli to tak mohu nazvat. Asi se v něčem snažím žít jako pohansky. Chci být propojená s tou přírodou, hodně jezdím na koni, a tak jako v lese jsem doma. Ale také si myslím, že mám blízko k energiím, často mě láká jako Indie. Tam také žijí jinak, jo. Hodně pozitivně, to myšlení je jako jiný, jo. To mě baví. Fakt. A teda hodně se jako zajímám o léčitelství, jo, taky samoléčení a tak. No takhle to stačí, asi. Nevím co dál.

ES: Paráda děkuji. A jak se toto promítá do Vašeho pracovního života, třeba v otázce smrti a umírání.

R: No hele, já jako k lidem přistupuji jako k přírodním bytostem. A Vy jste jaké dítě?

ES: Eh, pardon, jak to myslíte?

R: No kdy, v jakém měsíci jste narozená. Teda jestli Vám to nevadí.

ES: V pořádku jsem na konci srpna.

R: To jsem si myslela, že jste letní dítě. Je z Vás cítit Slunce. Každopádně, jak jste se ptala s tou prací. Já to tak mám, že cítím z lidí jejich energii. A tak, podle toho s nimi pracuji, jo. A poznám třeba, že se blíží konec. Takže s nimi rozmlouvám. A snažím se je nasměrovat, aby z toho nebyli nešťastní. Prostě život i smrt, беру to tak, jak to je. Všichni jsme bytosti přírody a když vyhasne náš život, tak se do té přírody i navracíme.

ES: A co cítíte, když někdo zemře? Třeba u Vás v domově.

R: No, já ani nevím, asi to tak nějak vnímám příjemně. Nebo jako to odcházení je přirozené. Je to něco, co k nám patří. Říkám si už to tak mělo být, nastal ten čas. Když je to někdo starý. Tak jsem to měla asi vždycky.

ES: Takže vnímáte rozdíl podle toho, kdo zemře, jestli je mladý, starý?

R: No ano i ne. Já si myslím, že to nikdy není náhoda. Možná budu znít krutě, ale ano i když zemře dítě, nebo mladý člověk, je to prostě život. Je to smutné, ale je to tak a musíme to tak brát, že prostě každý má ten čas tady na Zemi nějak dlouhý. Hele, já jsem kdysi četla o inkarnaci. A prostě tak naše duše je nějak, prostě má určitou dobu, kdy bude existovat. Je třeba tisíce let, no a tím, jak ta duše zraje, jestli jí něco třeba zraňuje tak se postupně inkarnuje dál a dál. A prostě když už dojde do nějakého bodu, tak odejde. Nebo prostě když ta daná inkarnace nastřádala dostatek informací tak odejde. A proto třeba zemře malé dítě. Já to neberu jako nějak hrozně. Nebo jako tak, jo, ono jsem třeba zaražená, nebo jako cítím lítost vůči rodičům, rodině. Ale ta duše je už svobodná.

ES: A jak se s tím, třeba s tou lítostí a tak, vyrovnáváte?

R: No super, já se snažím to vnímat jako tak, že to tak má být. Ale jak jsem říkala jezdím na koni. Takže se jedu projet, jedu tryskem, polem ne polem. Prostě se snažím tomu ujet. A to je vlastně můj život, nikde neposedím a když přijde problém tak se snažím ujet. Ale jak jedu na koni, vnímám tu přírodu, je mi naprosto krásně. Ale musím teda říci, že některé věci opravdu těžko rozdejchávám.

ES: A můžete mi říci jaké věci?

R: Já nesnáším kokoty.

ES: To chápu, a můžete mi to ještě trošku rozvinout?

R: Víte, co myslím takové ty, co třeba znásilní a zmasakrují ženu. Nebo také ty, co týrají děti. Prostě všechny takové lidi. A to je něco, co fákť nedávám. Ta představa umučeného miminka, nebo někoho jiného. To je tak strašný. Vždycky, když čtu takové případy. Tak to ne. To jsem úplně vzteklá a musím se vyboxovat. To vám řeknu. Jednou k nám přišel takovej staroušek a když jsme ho přebírali, tak byl opravdu v zuboženém stavu. Podvyživenej, měl modřiny. Jako chápete, to? Vlastní rodina týrala dědečka. To ne, to já jsem byl tak nasraná, že to jako svět neviděl. A bohužel on potom, zemřel. No, byl u nás asi tak měsíc. Ale víte, co to on nebyl úplně přestárlej nebo nějak nemocnej. Jak byl mučenej. A to jsem dlouho oplákávala a měla jsem z toho takové jako stavy. Takže to jsem musela mít hodně dlouho času, abych to přešla. A teda nemělo by se to, ale strašně jsem se musela vožrat.

ES: Oh, to je opravdu silný zážitek.

R: Ale nemyslete si, že jako problémy řeším pitím, to spíš výjimečně, když je to moc.

ES: Takže běžně smrt berete a přijímáte dobře, ale pokud se jedná o něco, co přesahuje normy etiky, morálky a vlastně i třeba práva, tak to je pro Vás těžké.

R: Ano, ale i tak tu smrt jako takovou беру tak jak je. Já nedávám tu příčinu.

ES: Rozumím Vám. A jak jste vnímala první setkání se smrtí, také takto?

R: No super. Je pravda, že poprvé jsem si něco dala a opila se, protože to byl šok, bylo to poprvé. Myslím, že jsem ještě úplně nedokázala pobrat tu situaci a trvalo mi, než jsem to pochopila. Je to stejné jako se vším, i když jsem se to snažila brát přirozeně, pocity šly ven sami.

ES: Jak to myslíte, že pocity šly ven sami?

R: Oplakala jsem to, opila jsem se. Musela jsem to přijmout. A od té doby to mám tak, jak jsem říkala.

ES: Děkuji. Můžeme přejít ke zvyklostem, které provádíte, když někdo zemře?

R: Ted' Vám moc nerozumím.

ES: Myslím tím, co vykonáváte na oddělení, pokud někdo zemře, něco nad rámec ošetrovatelského procesu. Něco, co má duchovní, spirituální rozměr.

R: No super. Já teda sama za sebe, tak já se asi spíš osobně rozloučím s tím člověkem. Snažím se mu předat energii, když umírá, aby jako mohl umřít v klidu. A když už teda je mrtvý, tak jako na něj myslím. A tak. Vyloženě něco spirituálního jako sama nedělám, přímo během té směny. Ale my s holkama, třeba večer zapalujeme svíčky za všechny ty dušičky, aby měli pokoj. No hele a jedna kolegyňka se pomodlí.

ES: A otevíráte třeba okno?

R: Jéj, to by mě vlastně nenapadlo. No to je přeci jasný, že otevíráme okna. Když ono je to takové jako rovnou, automaticky. Hele, super, to mě nenapadlo, že to má duchovní charakter. Takhle si uvědomuji, že když otevírám okno, myslím na tu duši, aby mohla jít dál.

ES: A kam podle Vás ta duše jde?

R: Já si myslím, že se reinkarnuje. A podle toho, jak to bylo v tom životě se inkarnuje do někoho dalšího. To jsem Vám už říkala, ne?

ES: Jo jo, to máte pravdu, říkala. Ještě jste říkala, že během přímo během směny nic neděláte. Děláte něco spirituálního doma?

R: No jasný, v souvislosti s tím, že teda někdo zemře, tak já teda medituji. Někdy prostě jako v klidu doma, Zapálím si svíčky a přemýšlím o to člověku, o životě a tak. No a taky právě si jdu zajezdit na koni. A jak ubíhám tím lesem, tak taky medituji.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 8

Datum 2.2.2023

ES: Nejprve bych se Vás zeptala, jaké je Vaše vzdělání a jaký máte vystudovaný obor.

R: Tak já jsem vystudovala jenom střední zdravotnickou školu, protože jsem měla pocit, že tu vysokou školu k tomu úplně nepotřebuju. K té práci, kterou chci dělat.

ES: A jakou práci teda děláte?

R: Já tedy momentálně pracuji na LDN. Ale vlastně dřív jsem pracovala v nemocnici a relativně krátce a vlastně potom jsem nějakou dobu pracovala v domácí péči. Ale tam mi to asi úplně ne ve všem vyhovovalo, protože asi potřebuju spíš ten kolektiv okolo sebe. A tak jsem přešla na tu LDN.

ES: A jakým způsobem byste charakterizovala Vaši spiritualitu?

R: Jestli nemůžete trošku přiblížit, co myslíte tou spiritualitou?

ES: Jo, spiritualita je duchovno, náboženství, jestli v něco věříte? A popřípadě v co věříte?

R: Tak já to mám možná trošku složitější, nevím. Jak moc to mám rozebrat.

ES: No rozeberte to do takové míry, do jaké si myslíte, že chcete?

R: Takže, já věřím, ale nedokážu říct, jestli věřím vyloženě v boha. Respektive já mám blízko ke kostelu. Abych to tak řekla, jako nemyslím v tom smyslu, že bych jako chodila často do kostela, nebo že bych byla nějak zásadně věřící. Každopádně moje rodina je taková jako napůl ateistická napůl věřící. Vím, že děda má taky nějakým způsobem blízko jako k náboženství nebo jako ke křesťanství. Já vím, pamatuji se ještě jako, že prababička tak ta byla určitě věřící a děda je teda jakoby po ní věřící a vlastně i jako z druhé strany rodiny tak babička. Ta zemřela je to, nevím 4 roky nazpátek něco takovýho, tak ta teda stále přispívala na kostel a jako nevím, jestli vyloženě chodila často do kostela, ale měla jako k tomu blízko. No a myslím si, že i to mě trošku jako definuje, ale musím říct, že třeba máma s tátou, tak ty jako nejsou. Já třeba z táty jako cejtím, že tam něco jako je, že něco prostě jako věří, ale jako s mojema rodičema jsme nikdy nechodili jako do kostela jenom snad na Vánoce. Jo, jenom tak jako, aby se neřeklo. No a vlastně já jako jsem teda trošku přičuchla víc k tomu křesťanství, vlastně až jako teď s mým manželem, který to má velice podobně jako já, taky není tolik jako věřící, ale tak nějak jako společně jsme našli nějakou takovou střední cestu. A jako zajdeme do kostela, když to tak cítíme nějak. Možná nebo jak já nevím, jak to jako úplně správně říct, jako věřím asi v boha. Ale úplně nevěřím v takovýto jako víte, jak to je jako že je nad námi a umí jako a dělá všechno a že prostě jako nás hodně jako

ovlivňuje. Já si myslím, že si jako za všechno jako můžeme sami a on je jenom nějakým jako posunkem tomu žití našemu.

ES: Dobře, děkuji za moc. Hezký vysvětlení. Chtěla bych se zeptat ještě do jakého kostela chodíte?

R: Jasně, no my chodíme vlastně do husitského kostela. Tam u nás, kde jako bydlíme, tak tam je docela dobrý pan farář a je takový taky otevřený, takový jako v pohodě, no. Vlastně právě do toho kostela přispívala babička. Takže proto jsme to tam jako zvolili, že to tam bude dobrý.

ES: Přesunulo bych se k tomu umírání a smrti? Jak se s tím často setkáváte práci?

R: Tak. Já myslím, že tohleto je takový jako těžko říct, protože je to hodně jako jak kdy, jak kde nebo, ale teď třeba na té LDN, tak já bych jako řekla, že se s tím setkávám často, jo, že minimálně jednou do týdne, jako někdo zemře, ale není to teda jako nemyslím tím jenom třeba pokoje, na kterých zrovna jsem, nebo jestli jako vyloženě u nás jako na patře, nebo to. Ale jako obecně se jako setkávám docela dost často s umíráním stoprocentně. To si myslím, že to je zrovna na našem, jako v našem oboru hodně častý. A nebudeme si k nám ty lidi chodí, spíš teda umírat.

ES: Popište mi prosím, jak to probíhá, když tedy u Vás někdo zemře, co děláte a jako jestli děláte i něco nad rámec té oficiální stránky, něco třeba i duchovní?

R: A myslíte tím jako, co dělám já sama anebo co děláme jako obecně na tom oddělení?

ES: Vlastně myslím obojí dvojí, ať už co děláte jako obecně na tom oddělení, ale i co děláte Vy sama?

R: Tak pokud bych měla říct, co děláme vyloženě jako na tom oddělení, tak toho asi moc nebude, protože my vlastně tak jako maximálně si s holkama jako potom řekneme, co to bylo za člověka, že je nám to líto, když jako je prostor a čas, tak třeba i jako zapálíme svíčku, nebo tak jako. Se jako ztišíme, abych to tak řekla, jako nemodlíme se všechny, nebo to ale no jako ztišíme se tak jako. Chvilku taková ta víte, jak to je taková ta minuta ticha za mrtvé třeba. Ale pokud bych měla mluvit jako sama za sebe. Tak já teda když jsem u toho mrtvého těla, tak teda chytnu jako za ruku i jako třeba toho člověka pohladím a prostě pošlu mu asi nějak vnitřně trošku jako tu energii a jako přemýšlím nad tím co byl, co nebyl ten člověk? V tu chvíli, kdy jsem vyloženě u toho mrtvého člověka samozřejmě mu zavřu oči. Někdy i křížím ruce, ale ono je to takové, no jak kdy? No a potom ještě je teda pravda, že vždycky otevíráme okno to teda děláme asi všichni a aby jako ta duše toho zemřelého. Jako mohla v klidu odejít a nic jí v tom jako nebráním, tak to asi je takový. Asi něco jako takového víc duchovního nebo něco takového, co víc jako děláme, ale necítila bych v tom asi něco, něco jako vyloženě náboženského přímo.

R: Hm, děkuji. Co cítíte, když někdo zemře? Jaké máte pocity?



ES: Jaké mám pocity no. Abych pravdu řekla, tak je to asi taková směsice úlevy, smutku, ale někdy i jako takový beznaděje. Nevím, jak to jako líp popsat, protože ty lidi, kteří nás umírají, tak ty poslední měsíce jejich života jsou mizerné. A když pak zemřou, tak je to takové odplutí té duše. Ta úleva, že už ten člověk nemusí trpět, ale zároveň myslím, že ta smrt je pokaždý spojená s nějakým pocitem toho smutku s něčím, co člověk zasáhne, že prostě už ten člověk zemřel a částečně cítím někdy tu beznaděj, že jsem nemohla třeba udělat pro toho člověka víc. Ale to je asi jenom za určitých okolností.

ES: A jestli se můžu zeptat, za jakých teda okolností?

R: No tak, představte si tady já nevím devadesátiletého pána, který už jako poslední měsíce je opravdu zesláblý a umírá, tak to potom jako je takový, tak zemřel. Je to hezký úmrtí, už to není takový jako špatný, ale na druhou stranu tam jsou někdy lidi třeba do šedesátky řeknu a tam si říkám, ty vado. Ten byl fakt jako mladej ještě nebo, že ještě jako nemusel zemřít a zvláště, když jsou nějak diagnostikovaný? No, šílený diagnózy, prostě tak to, pak si říkám, ty brd'o. A je teda pravda, že ještě když si takhle vzpomenu, tak v té domácí péči, když jsem pracovala, tak jsem tam chodila k jedné paní, mladý ženský, hele. nějakých asi řeknu 35 let a ta teda umírala na rakovinu, ale chtěla být jako doma. Byla teda doma s manželem, ale on potřeboval normálně chodit do práce. A sám měl své problémy, takže prostě potřebovali vždycky třeba dopoledne jako pomoc, abych uvařila a zároveň vlastně jsem tam tu paní jako nějak. No. Prostě takový, a to to je prostě si člověk říká tak mladá holka jo, já, když si vezmu ty jo, ta byla jako v mém věku. Jo, tak to mě to mě hodně zasáhlo. Ale starší lidi tam už to k tomu patří, k tomu stáří.

ES: Když teda někdo umírá nebo jako zemře, je to pro Vás stresová situace?

R: Já myslím, že to stresová situace je, protože je to nějaký vybočení, řeknu v uvozovkách jako z normálu. Samozřejmě se tím, co všechno člověk musí v ten den ještě udělat, tak je ještě takováhle věc, která naruší ten chod. Je to smutná věc, která naruší ten chod. Takže všechno jako zajistit, udělat a do toho pak třeba přijdou ty pozůstalí, tak to taky jako není vůbec nic příjemného. A jak říkám, no jako ta smrt vždycky zasáhne nějakým způsobem.

ES: A jak se tedy s takovou situací vyrovnáváte?

R: Já myslím, že s tímhle se úplně jako nedá, nijak specificky vyrovnávat. Spíš to člověk prostě musí nějak přejít. Protože musí a asi si to v hlavě jako urovnám, jak to je, co se jako děje? A musím pochopit, že ta smrt je konečná věc pro tady náš jako pozemský život. A že ta duše odchází dál. A tohle je to vyrovnávání se, že si člověk začne uvědomovat svojí vlastní konečnost, že se člověk jako s tím srovná, tak, že to prostě tak je, jako jestli tím myslíte, co dělám třeba vyloženě v ten okamžik? Tak. Samozřejmě na té směně se to nedá úplně takhle říct, ale s lidma na oddělení? Tak určitě jako hovoříme o té věci, řekneme si, vzpomeneme si, jak jsem říkala

nějaká ta minuta ticha, tak to je určitě něco, s čím se trošku člověk popasuje. A pak určitě jako doma. Jestli to takhle jako myslíte, tak já pak, jako když přijdu domů, tak se jako osprchuji tak jako popřemyslím o tom člověku třeba no a já teda to moc nechci říkat manželovi. Já teda o tom moc s ním nechci moc mluvit, protože nechci jeho tím jako stresovat a jak říkám, já jsem s tím relativně rychle srovnám. A teda taky si někdy zapaluji svíčku třeba za tu duši, abych tak jako něco jako udělala ještě navíc.

ES: Cítíte nějaký? Posun od toho od Vašeho 1 setkání se smrtí, po to poslední. A pokud tak jaký?

R: Joj tak, tak toto určitě cítím posun. Já, když jsem úplně poprvé měla takhle někoho zemřelého, tak já jsem vlastně jako nejdřív nevěděla, že je to teda ten konec, protože nevím, jak moc dobře to znáte neznáte, ale jako vlastně když, i když už je konec, tak někdy jako ten člověk lapá po dechu. Takže ono to vypadá, že ten člověk jako dýchá a nebo lapá po dechu, ale on už vlastně nedýchá. Já nevím, co to přesně je, ale tak to jsem si vlastně myslela, že ten člověk jako žije a vlastně už jako tak, už to jako byla jako konečná. A já si pamatuji, že ostatní sestry o mnoho starší než já, tak ty tam teda jako příběhly nějaký odsávání a bla bla bla. Každopádně se to tenkrát jako velice rychle ukončilo, protože ten pán, to bylo na interně, tak ten pán měl jako rakovinu asi úplně všude, takže tam se to teda jako rychle jako utnulo. No, a to jsem vlastně byla úplně jako tak, takhle to vypadá. No možná i trošku jsem byla z toho jako jo, takhle jo, tak že vlastně mě to jako asi úplně ta 1 smrt vlastně vůbec nezasáhla. Já jsem vlastně byla taková, tak to je zajímavý. To tak zemřel, tak jako jdeme dál. Takže teď možná zním šíleně jo, ale vlastně úplně to 1 nebylo nijak zvlášť jako zajímavý, no pro mě spíš jako časem jsem si právě začala uvědomovat, co to ta smrt je, že je to ten konec. Začla jsem si až postupně uvědomovat, jak to umírání vlastně vypadá. Jak vypadají ty lidi, kteří umírají a až později prostě postupem těch let, tak jsem si začala všechny tyhle věci okolo umírání a smrti jako uvědomovat. A tak nějak vlastně jsem rovnou přešla do takovýho toho vyrovnaného módu, abych tak řekla.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 9

Datum 6.3.2023

ES: Nejprve bych se zeptala, jakou máte vystudovanou školu, obor?

R: Takže já jsem nejprve vystudovala střední zdravotní školu, že jo. No a potom až pár let potom, co jsem pracovala jako klasicky sestra jsem si dodělala bakaláře zase na všeobecnou sestru.

ES: Máte nějaké doplňující kurzy ohledně paliativní péče, péče v gerontologii?

R: To ne přímo, byla jsem na semináři o paliativě, ale nic víc. Ale pracuju s tím běžně.

ES: A kde tedy pracujete?

R: Já dělám na takové té klasické LDNce. Takže se s umíráním setkávám docela často no.

ES: Jak často?

R: Hele tak ono je to dost nárazovité ale můžu říci, že tak jednou do týdne někdo zemře. Anebo je potřeba pacientka převézt někam akutně a většinou tam i zemře.

ES: Tak pojďme na otázku Vaší spirituality, psala jste mi, že jste nevyjasněná křesťanka. Co to znamená?

R: No nevím, jak to říci. My jsme doma byli jakoby věřící. Mamka i babička mě vedli ke křesťanství. Ale nechodili jsme do kostela, bo se nemohlo. Potom po revoluci jsme do kostela začali chodit, to už jsem byla skoro dospělá, že jo. Já asi věřím ale nevím to jistě.

ES: Říkala jste, že jste chodili do kostela po revoluci. A teď chodíte do kostela? A do jakého kostela?

R: No, občas tam chodím, do husitského kostela. Když je k tomu příležitost. Asi.

ES: A jaké to jsou tedy příležitosti, kdy zavítáte do kostela? Rozved'te to, prosím.

R: Chacha. Tak třeba na Velikonoce si zajdu do kostela nebo jako celkově na nějaké svátky. Tak asi to tak má být. Nechodím do kostela každou neděli. I kdybych chtěla, tak to nejde, že jo, mám směny a tak, že jo. Takže prostě, když to nějak jde. Nebo jako když to nějak cítím, že se mi chce. Trošku se tam odreaguju., že jo. Ale jak jsem Vám psala mám to nevyjasněné. Nevím, jestli Bůh je anebo není. Prostě asi jo ale nevím to jistě, takže asi pro jistotu někdy zajdu do kostela, že jo.

ES: Takže tam jdete, když máte chuť a čas a pro jistotu, kdyby Bůh byl?

R: Jo, tak nějak. Nevím, jestli Bůh je anebo není, takže kdyby byl tak alespoň o mně ví. *(smích)*

ES: Co pro Vás náboženství znamená?

R: No, tak je to něco, co mi dává naději? Ale jako úplně naději, bo nevím, jak to je. Spíš si říkám, že by bylo naprd, kdyby bylo všechno jen tak, že jo. No prostě, jako myslím, že něco je. Asi Bůh, a tak si říkám, že když by jako byl, že jo, tak je snazší být.

ES: A tato myšlenka Vám i nějak pomáhá při vyjasnění si, když někdo zemře, třeba z pacientů?

R: No jasně, že jo. Ono, když někdo zemře, tak si říkám, tak už jdeš do nebe a už je ti dobře. Je to dobrý, ta představa, že nic není mě strašně děsí.

ES: Co je to smrt a jak ji vnímáte?

R: Tak smrt je konec fyzického těla, že jo. Je to konec tak v tom těle na Zemi. Asi je to odchod nahoru do nebe? Hele já nevím, jak jinak to popsat, že jo.

ES: A co je to umírání?

R: No to je postupný odcházení těla, že jo.

ES: Pokud někdo zemře na oddělení vnímáte to jako stresovou situaci?

R: Tak jako jo i ne, že jo. Když někdo zemře, tak máme spoustu práce, je toho papírování. A musím se přiznat, že se pořád trošku bojím mrtvoly. Je mi nepříjemný být okolo.

ES: A z jakého důvodu se bojíte mrtvoly?

R: Je to takové trapné, ale babička mi vždycky vyprávěla, že se jednou stalo, že nebožtík si najednou sednul a čapnul nějakého kluka za ruku. Cloumal s tou rukou až toho kluka zabil. Je to asi povídačka, ale tak trošku se proto bojím, že jo. Ale jinak k tomu stresu, je to stres ale víc stresu je to umírání.

ES: Proč cítíte umírání jako větší stres:

R: Většinou je to dlouhé, že jo. Ale někdy to dlouhé není, třeba někdo umírá jen týden v uvozovkách. Ale jakoby, když je vidět, jak ten umírající trpí, že jo. Bolí ho to a tak. Taky je okolo umírajícího spousta práce, že jo. To asi znáte, ne. Tišení bolesti, polohování, špatná komunikace. No šílený, že jo. Ale potom, když jeden umře, je to v uvozovkách pohoda. Uděláte si, co je třeba. A je to konec. Úleva.

ES: Chápu, takže smrt je úleva pro Vás jako pro personál. Zeptám se, potom, co někdo zemře provádíte nějaká náboženský rituál, Vy anebo ostatní.

R: No nevím, jak to jako myslíte, ale normálně přichystáme nebožtíka, zavřeme mu oči, a přitom si řeknu něco jako modlitbu, aby měl klid, že jo. Nevím, jak to mají ostatní holky.

ES: A otevíráte okno?

R: Tak to je jasný, že jo.

ES: A proč otevíráte okno?

R: No, aby duše toho zemřelého mohla ven do nebe. Tohle vlastně děláme všechny na oddělení. A vzpomínám si, že jedna holka u nás dělá i křížek na čelo. Jednou jsem i viděla, že dala pusku na čelo. No, mně to přijde nechutný, a hlavně se teda bojím a taky prostě nechci být s mrtvolou dlouho pospolu, že jo.

ES: Vráťím se k tomu stresu. Jakým způsobem se vyrovnáváte se stresovou situací jako je umírání a smrt?

R: Všelijak. Já si řeknu, že to byl už třeba starý člověk a že si už všechno odžil. S holkama na sesterně třeba zavzpomínáme a tak, že jo. Když je třeba den na nic, tak si teda doma dám víno, ale teda snažím se jít na procházku, vyprávět se a tak. To ale nejde vždycky. Nerada tahám práci domů. Je fakt, že občas takhle zajdu do kostela. Ne teda na nějakou mši a tak, že jo. Ale spíš. Když jdu okolo kostela, tak tam zajdu, že jo. Sednu si a přemejšlím tak nějak nad vším, že jo.

ES: Rozlišujete vnímání smrti podle toho, kdo zemře?

R: Jo a ne. U nás jsou spíše starší lidé, ale je pravda, že si mi zdá, že tu bývají mladší a mladší. A to mi nedělá dobře. Prostě, když zemře starší člověk, tak je to takové přirozené, že jo. Ale když zemře někdo mladý tak je mi smutno. Asi před pěti lety zemřela jedna naše kolegyně. Hele mladá holka, pětatřicet let, na rakovinu. Nechala po sobě malý děti. Nakonec jsme se jako kolegyně o ní snažili starat až do konce.

ES: A co jste přitom pociťovala?

R: Víte, co... Asi vztek. Říkala jsem si, že taková mladá holka. Někteří jsou u nás docela dost dlouho, že už přesluhují a tak, že jo. A ona... Promiňte, je to moc silné na to vzpomínat.

ES: Omlouvám se. Nemusíte dál o tom hovořit.

R: Děkuji. Prostě ne vždy je to fér. A o tom přemýšlím, proč to tak je a tak. Je pravda, že některé smrti mě zasáhnout natolik, že jsem opravdu smutná. Ale snažím se vždy oklepat a nedat nic znát.

ES: Jakou roli ve vnímání umírání a smrti hraje Vaše náboženství?

R: No, asi, že vím, že není konec? Asi. Asi doufám. Že si nemusím představovat nic. Protože to bych se při své práci asi zbláznila.

ES: Máte nějaké možnosti pomoci se stresem v práci?

R: Víím, že je u nás kaplan. Ale tam teda nechodím. Ani nevím, jak se jmenuje. No spíš se s holkama navzájem podporujeme. Někdy zajdeme třeba na kafe a tak, že jo. Tam pokecáme o těch lidech, bo s kým jiným. To jsem vám vlastně neřekla, někdy večer, když umřelo víc lidí v týdnu a tak, tak na sesterně si zapálíme svíčku. Ono se to moc nesmí, takže tak jako symbolicky. No vidíte, na co si já nevzpomenu, že jo.

ES: A jsou ještě nějaké jiné rituály, které dělááte, nevzpomenete si ještě?

R: To je dobrý toto. No to otevírání oken, to jasný, že jo. Já myslím, že to dělají úplně všichni. Já si teda řeknu tu modlitbičku. Nevím, jestli se počítá to zavření očí, ale to asi ne. A ta svíčka někdy.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 10

Datum: 17.3.2023

ES: Tak první otázka je, jaké máte vzdělání? Střední, vysoké? Jaký máte obor vystudovaný a tak?

R: Nejprve jsem vystudovala SZŠ, obor zdravotnický asistent. A potom jsem dělala bakaláře, obor všeobecná sestra. No a pak mám jeden rok magisterského v oboru intenzivní péče, ale z nějakých osobních důvodů jsem studium ukončila. Jinak si dělám různé kurzy formou EUNI<sup>2</sup>, kde můžu získat certifikáty. Ale také se moc ráda jako samovzdělávám. Takže čtu hodně literatury, která mě baví. A jakoby snažím se obsáhnout, co nejširší spektrum ...eee... jako všeho možného, jako od veganství, přes alternativní medicínu až po jakoby duchovní literaturu ale i jako klasické postupy.

ES: To je zajímavé. A kde pracujete, na jakém oddělení?

R: No, já jsem momentálně na rodičovské dovolené. Ale naposledy jsem působila na ARO, JIP, intenzivní medicína, no.

ES: Máte ještě nějaké jiné pracovní zkušenosti?

R: Já od školy pracuji v intenzivní medicíně.

ES: Přejdeme k otázce spirituality. Jaká je Vaše spiritualita? Jaký máte vztah k duchovnu? Definujte mi to, prosím.

R: Oficiálně mám katolické vzdělání, jsem katolička i praktikující, ale... nebráním některým věcem z východní literatury. Nebo východnímu směru, jak říkáte spirituality. Především se nebráním buddhismu, hinduismu. Ale zajímají mě, co se týče literatury i domorodé kultury a tradice.

ES: Říkáte domorodé kultury, co tím myslíte?

R: No domorodé kultury, různé kmeny mimo civilizace a tak. Ráda o tom čtu.

ES: Aha, chápu. Jak často se setkáváte, tedy, když jste pracovala s umíráním a smrtí?

R: Tak minimálně jednou do týdne, je to tedy dost nahodilé ale asi tak, vzhledem k povaze oddělení.

ES: Popište mi prosím, co se děje, když někdo zemře.

---

<sup>2</sup> Elektronická univerzita. Online vzdělávání pro zdravotníky

R: Prakticky jen fyzický postup čili ověření smrti lékařem, zhodnocení stavu. Potom se zapíše čas úmrtí, sepíše se administrativa. Samozřejmě se informují příbuzní. Popíše se tělo a dělá se práce kolem, jako je odstranění katétrů nebo zabalení. Pak se dvě hodiny čeká, klasika. Pak se tělo předá na patologii a věci se dají příbuzným.

ES: Dobře a potom, co uděláte všechny oficiální věci okolo mrtvého, děláte něco nad rámec. Třeba nějaké rituály rozloučení, ať už je to cokoliv?

R: Ne, nic, ale velmi mi to v praxi chybí. Myslím, že by bylo moc fajn něco takového zavést. Ale zase vzhledem k povaze oddělení, to asi není úplně možné.

ES: Pokud někdo zemře, je to pro Vás stresová situace?

R: První úmrtí byla. Byl to velký stres, ale vlastně časem jsem najela do takové rutiny. A hlavně vzhledem k povaze oddělení je také smrt většinou osvobozením pacienta od trápení čili jsem nakonec smrtí spíš nakloněná jako vysvobození ze současné situace.

ES: A jak se s tou situací vyrovnáváte, že někdo zemře?

R: Pro mě je jakoby důležité pacientovi „dovolit“ odejít. Sama musím přijmout tu situaci a být otevřená, snažím se být přítomná tomu pacientovi, třeba ho držím za ruku. Snažím se s ním rozmlouvat, povídám si s ním. Ptám se ho třeba na poslední přání. Snažím se i o to, aby mohla být rodina nepřetržitě přítomna. Prostě, aby byl zajištěný klidný a důstojný odchod. Jenže se nesetkávám s nadšením ze strany kolegů. Hlavně jako v noci. No a když už pacient zemře tak chci, aby to bylo důstojné. Otevírám okno a potom po směně vysílám k dotyčnému, k jeho duši a jeho rodině alespoň myšlenku, modlitbu.

ES: Co je to podle Vás dobrá smrt?

R: Taková, která je ideální, ideálně doma, v kruhu blízkých. To by bylo moje přání.

ES: Rozlišujete nějak vnímání té smrti, podle toho, kdo zemře? Jako dobré, špatné?

R: Víceméně ano? Jako dobré vnímám třeba smrt ve spánku, rychlou smrt, bezbolestnou. Jako špatnou vnímám tu, která je způsobena ohavným způsobem, třeba nějaké znetvoření, utrpení. Taky je beru špatně smrt dětí, i těch nenarozených. Nebo beru špatně, když je smrt způsobená porušením morálních zásad jako je válka

ES: To je zajímavé. Předtím jste se zmínila, že první úmrtí jste považovala za stres. Jak jste to teda vnímala?

R: Byl to asi můj nejsilnější zážitek. Vlastně to bylo takové překvapení, zvědavost, co bude dál, jak to bude vlastně celé probíhat. Neustále jsem kontrolovala tělo, jestli se třeba nepohne. Byla jsem i nervózní. Také jsem cítila přítomnost duše, i když to tělo bylo již zřetelně chladné. Cítila



jsem smutek, jelikož dotyčná nikoho neměla, byla osamocená a opuštěná. Neměla dokonce žádné osobní věci, byla naprosto sama. Ale také jsem byla znechucená ostatním personálem, brali to jen jako rutinu, jako lékařský zákrok, měli posměšné poznámky... a s tělem zacházeli dost neuctivě. Bylo mi líto, že v okamžiku smrti s ní nikdo nebyl, nikdo neprováděl žádné rozloučení, prostě nic. Doma jsem se alespoň za paní pomodlila, a dokonce si dodnes na ní vzpomenu.

ES: Děkuji. Jaký vnímáte posun ve vnímání od té první smrti po tu nejnovější?

R: No určitě cítím větší najetí právě do té rutiny, jsem více odosobněná od těch lidí. Možná se i izoluji od samotného faktu smrti. A určitě si myslím, že to není správné ani pro mě ani pro umírajícího.

ES: Co je to umírání podle Vás?

R: Umírání vnímám jako takový odchod do jiného světa, je to opuštění světa stávajícího. Ale nevnímám to jako konečnou věc, jako „nejrychlejší cestovku“. Neberu to jako něco strašného, je to spíš způsob, jak opustit fyzično a vydat se dál, ovšem bez možnosti návratu. Já sama jsem si prožila klinickou smrt a vím tedy, že po takzvané smrti není nic strašného, ale naopak. Je tam obrovské množství krásného světla a lásky. Ale už nechci dál hovořit. Omlouvám se. Na shledanou.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č.11

Datum: 3.4.2023

ES: Moje první otázka zní, jaké máte vzdělání? Jaká je Vaše specializace popřípadě, jestli máte nějaké doplňující kurzy?

R: Já jsem vystudovala střední zdravotnickou školu v Praze, pak jsem šla na vyšší odbornou školu. A to je jako co se týče vzdělání, všechno. Jinak já se určitě hodně věnuji ve svém osobním životě různému typu rozvíjení a tím pádem i mám hodně kurzů ohledně léčení, ale spíš alternativního léčení. Jinak samozřejmě v rámci v rámci praxe tak chodím na různé semináře nebo další vzdělávání, který nám v práci nabídnout. A to jsou různé kurzy, třeba ošetřování ran. Byla jsem právě na semináři paliativní medicíny nebo respektive paliativní péče. Takže tak.

ES: Děkuji, pak se zeptám, kde tedy momentálně pracujete, kde jste pracovala? Odkud máte praxi?

R: V rámci studia jsem si prošla samozřejmě velkou spoustou různých oddělení. Prošla jsem různými typy interních oddělení, také jsme byli na chirurgii, ale i na dětském nebo třeba na zubní ambulanci. Po maturitě jsem šla do domácí péče, protože mi to vyhovovalo se školou časově. A hned po vyšší odborný jsem šla do domova důchodců. A to především proto, že mi to dávalo asi největší význam.

ES: A v čem vám to dávalo ten největší význam?

R: Já především cítím, že nejsem moc úplně nezručnější, abych třeba pracovala na chirurgii. Já jsem spíš takový sociální typ. Ráda si s těmi lidmi povídám, ráda s nimi nějak pracuji a v tom domově důchodců mi přišlo, že se nejvíc můžu otevřít a můžu nejvíc otevřít toho svého vnitřního ducha.

ES: Jak to myslíte nejvíce otevřít svého ducha?

R: No, jak jsem říkala, já jsem opravdu velmi sociální typ. A opravdu moc ráda si povídám s těmi lidmi, třeba o jejich životě, o tom, co prožili, neprožili, co by chtěli ještě třeba prožít. A v tom smyslu mě hodně naplňuje právě to doprovázení. Protože si myslím, že ta práce se starými lidmi je opravdu neskutečně důležité. Jsou to naši předchůdci a my jim to musíme nějak oplatit.

ES: Tak tomu naprosto rozumím. Dál bych se chtěla zeptat, jaká je Vaše spiritualita, jak byste ji definovala, v co vlastně věříte?

R: Já věřím na všechno a nic.

ES: Zajímavá odpověď, můžete mi to trošku víc přiblížit?

R: Já stoprocentně věřím, že něco existuje. Bůh nebo možná bohové. Ale já úplně nedokážu říct, co to je. Nedokážu vyloženě říct, že je to ten jeden Bůh, nebo jestli je to třeba Zeus nebo Thor. To nedokážu říct. Ale vím, že něco je. Já jsem jednou měla takový hodně silný zážitek. Během toho, co jsem meditovala. V tu chvíli jsem se svým způsobem setkala s něčím, možná bych řekla s nějakou entitou. A to je pro mě ten Bůh. Já jsem do té doby byla velmi skeptická ke všemu. Ale vlastně jsem i v té době jsem byla hodně otevřená, obzvláště různým východním formám náboženství. Hodně mě ovlivňuje, asi řeknu buddhismus, něco takového? Takže jsem chodila na jógu, praktikovala různé meditace, a to mě právě jednou přivedlo k tomu silnému zážitku a já jsem od té doby přehodnotila veškeré svoje smýšlení o životě a o smrti.

ES: Říkáte, že to ovlivnilo Vaše smýšlení o životě a o smrti, tak Vás poprosím, jakým tedy způsobem vnímáte právě umírání a smrt?

R: Na tohle mám vlastně dvě formy pohledu. Protože jeden ten pohled je takový ten skeptický, racionální, vědecký. To, co jsme se vlastně učili ve škole. Z tohoto pohledu je pro mě umírání určitý proces, kterým docházíme k té smrti, to tělo odchází, právě umírá, všechno se zeslabuje a pak dojde k té konečné smrti, která by mohlo být finální, ale já právě cítím, že to není úplně finální. A to je právě ta druhá strana toho mého pohledu, protože já vím, tuším a vidím, že když zemře člověk, tak je to bezvládné mrtvé tělo. Odveze se na pokoj na patologii a konec. Pak se pohřbí, spálí něco takového a konec. Ale na druhou stranu si neumím představit ten konec. A cítím a vidím na těch lidech, kteří umírají, jako kdyby z nich něco odešlo a odešlo to dál. Myslím si, že určitá forma reinkarnace stoprocentně existuje. Protože jednou kdysi, kdysi mi velice blízký člověk vyprávěl určité příhody, které mají, co dočinění, se stěhováním duší. Takže stoprocentně věřím na reinkarnaci. Reinkarnace v tom smyslu že, člověk zemře, odejde ta duše dál. A vlastně převtělí se do dalšího, další formy života a pak se narodí třeba nové dítě a pak jsou různé ty příběhy, že si děti vybavují své minulé životy. Tak to si myslím, že určitě existuje. Ale zároveň si myslím, že ta duše ve chvíli, kdy odejde z toho jednoho člověka, tak už není tím člověkem ta duše jenom sbírá zkušenosti sbírá nějaké variace. A ve chvíli, kdy jedinec zemře, tak on už je mrtvý. Ta duše je nějaká forma, která jenom ho osídlila a sbírala tu ty informace. Možná bych si představila, že ta duše je jako nějaký parazit, který vždycky potřebuje čapnout nějaké tělo, na něm hnízdit, fungovat a pak odchází dál.

ES: Děkuji za vysvětlení, to je zajímavý pohled na věc. A co cítíte, když vám klient, pacient zemře?

R: Velmi často cítím úlevu, protože mnoho z těch lidí, kteří tam u nás jsou, tak jsou opravdu velmi staří, jsou nemocní. Často je i něco bolí a potom ta smrt je vysvobození. Ale nepopírám, že nejsem smutná. Protože každý ten jeden člověk je jedinečný, má mi co předat, má mi co říct. A v domově důchodců ti lidé nejsou krátce, jsou tam často několik let, takže si s nimi člověk

utváří, ať chce nebo nechce nějaký mezilidský vztah. A to pak bolí, když někdo zemře. Zároveň určitě cítím nějakou lítost. Ale spíš než toho člověka, tak lituji jeho blízké a jeho rodiny. Protože ti se potom o mnoho více trápí.

ES: Rozlišujete nějak ty pocity podle toho, kdo a jak zemře?

R: Stoprocentně. Protože jsou klienti, kteří mi hodně přirostou k srdci, tak tam jsem určitě o mnoho více smutná. Pak určitě cítím takový ten rozdíl, když už jako víme dlouho, že ten člověk je takzvaně v posledním tažení. A ten rozdíl, když třeba někdo zemře strašně rychle. Relativně náhodně. Tak to pak jsem trošku jako víc na vážkách. Že jako ty brd'o, tak to jako je takový divný. A teda musím říct, že to ještě bylo za studií, tak jsem jednou na praxích na dětském oddělení zažila smrt dítěte. A to bylo z mého pracovního života asi ta nejhorší smrt, kterou jsem kdy potkala. Protože to dítě přece jen, to, to dítě vždycky člověk asi vnímá víc a víc emocionálně. A ta představa, že by mi zemřelo dítě? No úplně šílené.

ES: Rozumím. Co děláte potom, kdy pacient zemře? Myslím po všech těch oficiálních záležitostech tak, jestli provádíte nějaké věci nad rámec té ošetrovatelské péče? Něco, co může mít duchovní nebo spirituální význam.

R: Takže stoprocentně jako první věc, kterou děláme, je, že otevíráme okno. Otevíráme ho proto, aby ta duše měla volný přístup ven, aby mohla jít tam, kam potřebuje. Potom samozřejmě děláme veškeré náležitosti, věci, které jsou potřeba. U nás se vždycky snažíme předtím, než přijedou havrani, aby mohla přijít, ta rodina se rozloučit, takže voláme, s tím, jak se to teda má a že se může přijít rozloučit se svým blízkým. A samozřejmě i my jako holky se loučíme s tím zemřelým. Víím, že některé kolegyně se pomodlí, já teda tohleto úplně nedělám, ale spíš se tak vnitřně s tím člověkem rozloučím. Popřeji té duši, aby měla šťastnou cestu. A my večer většinou zapalujeme svíčku na sesterně. Abychom se tak jako očistili od toho. A jednou za měsíc se dělá hromadná sešlost. Jako všechny sestry i klienti a my se tam všichni společně rozloučíme s těmi zemřelými v posledním měsíci.

ES: Tak to společné rozloučení je moc hezké. Zeptám se je to pro Vás stres, když někdo zemře?

R: Stoprocentně.

ES: A proč?

R: No, protože, vždycky je to hodně práce. Já teda úplně nemám ráda, když jsem u mrtvého těla. Nějak to možná ve mně podnítily všechny ty hollywoodské horory, na který velmi často a ráda koukám. Tak mám vždycky takovej možná trošku dojem, jestli se třeba nehne. A pro mě je asi nejhorší potom komunikovat třeba s tou rodinou. Já jsem jako hodně komunikativní, takže

většinou kolegyně mi řeknou, hele, můžeš to říct té rodině, takže mě tak možná předhazují do jámy lvové, abych to jako řešila. Tak to mně stresuje.

ES: Jakým způsobem se vyrovnáváte s takovou situací?

R: Já asi zatnu zuby. A prostě udělám to, co se udělat má, ať už ta péče o mrtvé tělo, nebo ta komunikace s rodinou. Já to asi nejvíc řeším skrze meditaci a jógu. Že potom doma medituji a přemýšlím o těch věcech třeba. Také si pustím vonné svíčky nebo vonné tyčinky. Cvičím tu jógu a pak ona je jedna taková poloha je to šavasána. A to šava, to znamená mrtvolu. Takže já vlastně potom si sama ulehám do té pozice té mrtvoly to je, že ležíte na zemi, máte roztažené nohy i ruce. V tu chvíli já přemýšlím o krocích, které jsem udělala, jestli jsem všechno udělala tak, jak se má. A asi tímhle tím způsobem se snažím tu jako špatnou energii, kterou pak na sobě jako cítím dát pryč.

ES: Ráda bych se s tím zeptala na Vaše první setkání se smrtí. Co jste cítila? Jak jste to vnímala? A jak jste se s tím vyrovnala?

R: První setkání se smrtí si pamatuji úplně na minuty přesně. Byla to paní, bylo jí 87. Bylo to teda na praxích v nemocnici. A ona byla taková trošku už bláznivá. Taková, no, musela být i v jako v takový tý vyvýšený ohrádce. Aby nám neutekla. Ale i přesto, že byla taková bláznivá, tak byla neuvěřitelně optimistická, příjemná, smála se, a tak jako nás pošťuchovala, třeba prstíkem nás píchla do boku, taková trošku jako srandistka. Jako strašně rychle to s ní jako potom šlo, ze dne na den. Jeden den byla bájo, báječná, vtipná, smála se. Na další den už byla taková, že pospávala, zavíraly se jí očka. A to už jsme asi už i v té době, už to bylo tak jako znát na ní. No a třetí den během dopoledne, tak jak se říká, vydechla naposledy. Tak samozřejmě to první setkání bylo stoprocentně šok. Neznala jsem ten pocit, kdy někdo zemře. A spíš jsem tak nečinně přihlížela. Pak doma jsem nad tím plakala. Ale už tehdy jsem měla právě v blízkosti té józe a meditaci. Takže jsem meditovala. A tehdy jsem měla podobný prožitek jako jsem vám vyprávěla. A při té příležitosti se mi hodně věcí ohledně smrti a života vyjevilo. Takže jsem vlastně se s tím srovnala takhle rychle. Na druhou stranu jsem určitě byla taková smutná z toho. A trvalo třeba řeknu týden, než jsem se dokázala naprosto a plně vrátit do normálu. A vlastně od té doby jsem začala ke smrti přistupovat otevřeně, protože vlastně předtím, jak jsem se nikdy s tou smrtí takhle nablízko nesetkala, tak jsem měla hodně předsudků vůči tomu. Měla jsem nějaký obraz, který se mi vlastně potom úplně změnil. Otočilo se to o 180 stupňů. A spíš bych řekla, že časem postupně, první smrt byla taková. Druhá smrt byla už jednodušší a takhle to vlastně postupovalo až vlastně do teď, kdy ta smrt je pro mě stará známá. Víím, co očekávat. Takže se s tou záležitostí vyrovnám během toho dne. Díky těm meditacím, je pravda, že někdy si popláču. Ale to je vše. A druhý den jsem naprosto vyrovnaná.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 12

Datum: 20.4.2023

ES: Poprosila bych Vás o krátké představení ve stylu, co máte vystudováno za školu. Na jakém oddělení pracujete, odkud máte zkušenosti?

R: No jasně, já jsem tedy momentálně na mateřské. Ale pracuji v soukromé nemocnici na neurologii. Ale předtím jsem pracovala 9 let ve fakultní nemocnici v \*\*\* a tam jsem v rámci oddělení pracovala tak, kde mi umožnili, během prvního dítěte ranní směny. Tam jsem si prošla geriatrií. Tam jsem se setkávala se smrtí, a tak opravdu hodně často. A ještě dříve jsem dělala na onkologii 2,3 roky. Mám vystudováno 5 let dálkově zdravotnickou školu jako praktická sestra. Předtím jsem pracovala jako ošetřovatelka právě na geriatrii, odkud si myslím, že mám více zkušeností než klasická sestřička, jako ohledně emotivních záležitostí. A během toho jsem si dodělávala tu školu.

ES: Děkuji moc. Teď bych se zeptala na Vaši spiritualitu, v co věříte, jak byste ji definovala?

R: Když řeknu jako spiritualitu, tak můj celý život byl doprovázený kostelem, Ježíšem, Pánem Bohem. Nejenom, že jsme vlastně skoro celá rodina pokřtění, jediný bratr nemohl, protože se narodil za komunismu, a to byl trochu problém. Jinak jsme všichni pokřtění, po komunismu já, včetně mé první dcery a ti té, která se za čtyři týdny narodí. Pro mě víceméně slovo Ježíš nebo Bůh nebo vůbec něco takového je naklonit se k tomu, když má člověk nějaké nesnáze, tak na to myslím, jako na takovéto prvotní, jo.

ES: Takže jste křesťanka a zeptám se k jaké církvi patříte?

R: Jsme římskokatolíci.

ES: Říkala jste, že jste pracovala na geriatrii a že jste se tam setkávala teda s umíráním a smrtí často. Dokázala byste říci, zhruba, jak často?

R: Je jasné, že je to prostě oddělení, kde jsou převážně 65 +, takže prostě tam bylo umírání de facto na denním pořádku. Pořád jo, když jsem tam nastoupila, tak tam bylo ještě oddělení apalíků. V tutomhle směru to umírání bylo takové strašně zdouhavé. Ti apalici jsou třeba v tom apalickém komatu i několik let. Pak tam byli prostě babičky a dědečkové, kteří prostě kolikrát k nám přišli takzvaně na umření. Jo, že to prostě opravdu bylo na denním pořádku a asi už jste slyšela pojem do třetice. Vždycky to tak bývalo, že když umřel jeden tak do týdne zemřel druhý a třetí. Ale to tak prostě je. Vždy, když někoho přivezli, tak jsme věděli, jak na tom je. A třeba podle lékařských výsledků jsme věděli, že je na tom už fakt špatně. Tak jsme to umírání nechali v takovém tom režimu „a dejte si úplně všechno, chcete na cigaretu, běžte si na

cigaretu, ať Vás prostě vyvezou. Chcete pivko, dejte si pivko.“ Chtěli jsme ať ten závěr je takovej veselejší.

ES: Musím říci, že ten termín do třetice jsem ještě od nikoho neslyšela. Jak jste říkala, že to bylo na denním pořádku, tak to muselo být hodně intenzivní, jak jste se cítila a jak jste se s umíráním a smrtí vyrovnávala?

R: Jasně, asi největší šok jsem zažila při svém prvním úmrtí. Na to v životě nezapomenu, byl to pan Koura jo, jako to jméno tam zůstane už jako fakt jako navždy. A to byl šok. Jo, jako to bylo takové, že člověk jde jako úplně smyslu zbavený. Dotýká se těla a zjišťuje, on je opravdu mrtvý jo, takže jako opravdu to první bylo nemilé. Tak už tím, že, tím, že jsem dostala takové jakoby nechci říct kázání, ale takové doporučení, abych pochopila, že kde jsem. Tak pro mě jako fakt pro křesťanku je důležité být u toho člověka, opravdu až do posledního dechu. A kolikrát jsem si říkala sama sobě, Pane Bože, už si ho vezmi, ho netrap. Takže kolikrát, já to mam jako v sobě jo, že jsem jim prostě udělala křížek na čelo. Když jsme prostě viděli, že už je to špatné, tak jsme pootevřeli okno a tak. Ale pak už jako z mojí strany. Jako už dost trpěl, teď už má pokoj, že to vlastně není nic strašného, že už si to tady prostě odžili a rozloučili se s vnoučatama, s rodinou. Dostali křížiček na čelo a už běžte ať je vám dobře, prostě takhle to беру.

ES: To, co jste popsala, jsem pochopila, že děláte, když pacient umírá a potom když přijde ta finální smrt, tak co jste dělala potom? Po ošetření těla.

R: Jako vždycky jsme k tomu tělu přistupovali jako k živému tělu. To nebylo takové, už se s tím může zahazovat. Vždycky s takovou tou pokorou, prostě udělám, co se má. Pacient se připraví, my měli na to jedinečnou místnost. Vždy jsem přistupovala k tělu laskavě. Jak vidím, jak se někteří chovají hnusně to jako fakt ne. Kolikrát se nám stalo, že přišli rodinní příslušníci, když už byl pacient připravený, k tomu jsme přistupovali pozitivně. Aby se ta rodina mohla jít rozloučit s babičkou nebo dědečkem.

ES: Rozumím. Ještě jak jste říkala, co děláte ten křížek, otevření okna během toho umírání. Děláte něco takového i poté, co pacient zemře?

R: Myslí, že asi ne. Spíš jsou ty zaběhnuté rituály během toho posledního dechu a víc jsme se k tomu nevraceli. Ale spíš jsme si řekli kolikátý to byl? Jak jsem říkala do té třetice. To byl možná takový jediný rituál, jako že jsme počítali kolik jich ještě bude. Jinak byli takové ty zaběhnuté rituály během toho umírání. To otevírání oken, ještě uvolnění uzlů na prostěradle, to také dělá. No, takže okno, uzly, křížek. Ten křížek je teda jenom můj rituál.

ES: Aha, děkuji. Je to pro Vás stresová situace, když někdo umírá, zemře?

R: To není stresové, z mého pohledu to je vysvobození. Pak tam byl člověk opravdu bohužel mladý, tak třeba ten ještě neměl život takový, tak to jsem zažívala na té onkologii. Bylo to takové oddělení, kde prostě umírali i mladí i osmnáctiletí kluci. Ale možná to bylo právě to, že jsem tam vydržela jenom ty tři roky. Protože to bylo asi pro mě horší, než když vidíte umřít osmdesátiletou babičku, která si užila ten život. Nebo když uvidíte čtyřicetiletou maminku dvou dětí, která prostě řeší, jestli její děti dostane přítel nebo bývalý manžel. A to nebylo úplně příjemný.

ES: Takže rozlišujete to vnímání podle toho, kdo a jak umírá?

R: To člověk určitě rozlišit musí. Jako plácnu cirka osmdesátiletý člověk už Vás hladí za ruku a přeje si umřít, že už má bolesti, které jsou nesnesitelné a už chce jít. A pak máte sakramentský rozdíl, když Vás za ruku hladí třicetiletá holka a říká kolik ještě měla plánů jo, a že prostě chtěla odjet do Ameriky za týden. Tak toto si myslím, že je asi strašně velký rozdíl v tom to pochopit. Jakoby, kde je ta spravedlnost?

ES: A jak jste se tímto vědomím, když budeme třeba na té onkologii vyrovnávala? Jak jste to cítila?

R: Jako to pro mě bylo také, já nevím, jak bych to popsala. Asi to strašně bolelo. Jo, jako není to takové, že člověk si jako řekne, o, odešla jsem z práce, dobrý a čau. Kolikrát jsem tak jako cítila takovou úzkost, takové to, kde je ta spravedlnost, proč odchází mladí. A jako na to konto jsem si kdysi přečetla jednu knížku, ve které bylo napsané, že prostě proč umírají mladí a potažmo děti jo, že vlastně ty duše přicházejí dožít své minulé životy. Jo, že když někdo spáchá sebevraždu ve 30 letech a měl tady být ještě 40 let. Tak ta následující duše se, přijde dožít těch jeho 40 let, a tak to jakoby je. A to bylo pro mě uklidňující, že bohužel si vybral tuto duši. On prostě jen přišel naplnit osud té duše. Člověk si to vždycky musel odůvodnit. Jako mrzí Vás to, štvete Vás to, ale vlastně s tím nemůžete nic jiného než mu dát tu ošetrovatelskou péči.

ES: Jak Vám v tom pomáhá, v tom vyrovnávání Vaše víra?

R: No bez Ježíše ani ránu. Já ho miluju a kolikrát si říkám, že jsem takový ten břichomluvec. Kolikrát si v sobě říkám „Pane Bože, já tvoje kroky nezměním a co je podle tvé vůle a já nic jiného neudělám“. Jenom si jako kolikrát řeknu tak už si ho vezmi do svých rukou. A to je, co je, že prstě jsou kroky, které neovlivníme. A ta víra v Něj je opravdu strašně důležitá. Ona mi dává radost z práce, takže mě strašně baví dělat svojí práci. Řekla bych, že mě žene dopředu a myslím, že jsem díky tomu i třeba mnoha lidem vysvětlit věci, něco, co se dělo. Ti pacienti kolikrát sami nevědí, proč se to či ono děje. Tak jsem jim řekla, že to jsou kroky, které prostě člověk neovlivní, že je to něco mezi nebem a zemí, a že je to jako v ničem nebrzdí.

ES: Pokud Vám řeknu termín dobrá smrt, co se Vám vybaví?



R: Jako termín to slyší teda poprvé. Ale myslím si, že dobrá smrt je fakt nějaké východisko, kdy už ten člověk je rád, že přišla.

ES: Pracovali jsme at' na geriatрии nebo onkologii s paliativní péčí?

R: Jako vyloženě s tím ne. Víím, že jedna kolegyně šla pracovat na paliativní oddělení a že je to taková dlouhodobá péče. Ale my jsme vždycky děli takovou tu základní ošetrovatelskou péči. Já nevím, jestli jsme dělali něco na těch apalických pacientech, jako že je s tím víc práce, že se postaráte o více vývodů. Asi ne jako ta paliativní péče mi nic neříká.

ES: Dobrá tedy, tak zeptám se, už jste nakousla první setkání se smrtí, jak jste se s tím vyrovnala?

R: Nějak jsem to ustála, víím, že to byl tehdy strašný šok, hlavně proto, že když jsem šla do práce zdravila jsem ho na chodbě. Pak jsem šla měřit teplotu a tlak a zjistíte, že pán je mrtvej. Šok hlavně z toho, že jsem to nečekala. V té době jsem ještě kouřila, takže opravdu padlo nějaké to cigáro a kafe. Asi o týden později jsme převáželi jednoho pacienta a on mi jenom omdlel a já ztropila scénu, že jako taky umřel. No dostala jsem takové rady jako nepouštět jakoby netahat ty lidi až moc k sobě, protože to může hodně emocionálně ublížit. Jenom to pochopit a přijmout. A jak se říká, čas zahojí všechny rány. A opravdu jsem tím časem si to urovnala.

ES: Takže vnímáte posun od prvního setkání po to poslední?

R: Když pomínu ten prvotní šok, tak už to prostě víceméně šlo. Jako takové to smíření s tím odchodem. Já jsem vlastně před odchodem na mateřskou, na té neurologii jsme byli kovidová jednotka. No tak to bylo strašné, když Vás lidi žádají „sestřičko, udělejte něco, já ještě nechci umřít.“ Tak to je jediný rozdíl, co se změnilo, že mě to hodně osobně ovlivnilo, hlavně ty lidi okolo. Lidi okolo mě říkala je covid nějaká viróza. Jsem jim říkala pojd' na jeden den k nám, Pořád přemýšlet komu dáš kyslík u koho to ještě má význam, u lidí s těžkým covidem nešli zavést kanyly a tak. Bylo strašné přemýšlet komu se dá přednost, komu se dostane remdesivir. V tu chvíli jsem nevěděla kam se obrátit, člověk jde po chodbě a ani nemyslí na Boha, jenom prostě myslí na to, jak pomoci lidem. Bez stresu, bez nadávání. Jen udělat co se musí, jít domů vydýchat to a vyspat se na další den. Tak to byla doba, kdy jsem měla hodně změněné to vnímání, a tak prostě.

ES: Děkuji za zodpovězené otázky a jenom...

R: Já jenom, že nevím, jestli budete kaplanka nebo tak něco, ale myslím, si, že něco jako kaplanka by mělo být na každém oddělení. Takový člověk by tam měl být a měl by umět spojovat lidi. Protože i ti nevěřící to potřebují.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 13

Datum 10.5.2023

ES: Nejprve se zeptám, jakou máš vystudovanou školu a odkud máš praxi?

R: Ježiš, tak já jsem udělal vysokou školu zdravotnickou, bakaláře. To mám dostudovaný, ale teď dělám magisterské. Praxi, ježišmarja, no tak při škole jsem už pracoval v nemocnici na obecné chirurgii v \*\*\*. A pak jsem přešel sem do \*\*\* na kardiochirurgické ARO.

ES: Jaký máš vztah k spiritualitě, duchovnu, náboženství?

R: Jako myslíš jako ohledně prostě toho umírání a smrti, nebo jako můj názor?

ES: Vlastně obojí, jak tvůj osobní pohled na věc, tak pohled ohledně smrti a umírání.

R: No tak určitě nějaký pohled mám, protože tady se hodně jako setkáváme se smrtí a nějaká ta mortalita tady na tom ARU, jako u nás na tom oddělení je.

ES: A jak tedy vnímáš to umírání a smrt?

R: No tak záleží, záleží jako jaký lidi to třeba jsou. Ono je taky něco jiného, když ty lidi spěj, jsou zaintubovaný, jsou sledovaný a když umřou, když je neznáš, tak je to takový asi něco jiného, než když se třeba o ty lidi staráš. Vidíš, jak to nimi je, jak s nimi třeba funguješ, jak ta péče prostě nějak jde a pak najednou zemřou. Tak to je pro mě jako horší, jo.

ES: A v rámci té tvojí spirituality to vnímáš jak?

R: Hele, jestli myslíš jako vztah k náboženství a jako k tomu odcházení. Tak já myslím, že by tam měla být zachovaná nějaká důstojnost, když ti lidé umírají. Aby odešli v nějakým klidu ty lidi. Tak jako věřím v něco, no. Úplně nejsem nějak, jakože já věřící nejsem, že jo, já jsem ateista.

ES: Takže bys sám sebe definoval jako ateistu?

R: Jo, jo

ES: Dobře, a pokud někdo zemře děláte nějaký třeba rituál, něco nad rámec toho ošetrovatelského procesu?

R: Jo, je takovej zvyk jako, že se otevírá okno, tak to jako děláme. Snad všichni mi přijde že to dělají, i když by se to jako nemělo.

ES: A proč otevíráte okno?

R: Nevím jako, aby prostě odešli ty lidi nějak v klidu se říká. Na těch odděleních v nemocnici se prostě otevírá okno. Asi každá sestra to dělá, je to nějak ukotvený, dělá to prostě hodně lidí. Vím, že to dělali ty starší sestry tak jsem se to také tak naučil. A tady to taky dělám.

ES: Ty sám třeba nějak v tu duši jako toho člověka věříš, třeba, že někam odchází?

R: Asi určitě jo.

ES: Takže věříš v lidskou duši?

R: Jo, jo.

ES: A kam odchází ta duše?

R: Jo to samozřejmě nevím, no odejde ani jsem o tom nějak nepřemýšlel. Ale prostě jde do toho nebe. No někam nahoru do nebe za ním, ale úplně specificky to nevím.

ES: Zajímavé. A co cítíš, když někdo zemře? Už jsi nastínil, že je to podle toho, kdo zemře. Mohl bys to více rozebrat?

R: Tak jako můžu cítit spoustu věcí. Tak může to být třeba i zlost, že se třeba ty lidi trápěj dlouho. Že se nechávají prostě přežívat tady, jo. Že se prostě do poslední chvíle tady do nich perou věci, tak to cítím zlost, jakože už ty lidi měli dávno odejít. A tak to tady má hodně sester. My jako z toho sesterského hlediska bysme ten odchod jako už chtěli pro ty lidi, že už jsou prostě zmordovaný. Je to na nich prostě vidět, ale oni jim to vlastně nedovolej medicínsky. Ale i potom ti to vlastně i udělá dobře, že jo. Uleví se vlastně všem, v tom týmu. No a další věci, no

ES: A co tedy dalšího?

R: Ježišmarja, já nevím.

ES: V pohodě, nemusíš odpovídat.

R: No hele ono je to dost i jakože to buď takhle jak jsem řekl anebo to vůbec nevnímáš. Je toho jako hodně. Bohužel u nás děláš více té administrativy. Já vím, že to je hnusný, ale je to tak.

ES: A třeba když dojdeš domů, tak jestli přemýšlíš o tom ještě, když na to není čas v práci?

R: No zase je rozdíl v tom, kdo umře. Když je to zas ten, kdo tady byl dlouho, tak jako jo. Třeba si pamatuju i ty jména. Jo, vím, že tady byla jedna paní a to bylo prostě utrpení. A to mi bylo jako líto. Víš jako že prostě s těma lidmi, tady se měsíc snažejí. A oni se z toho nedostanou, tak jako nad tím přemýšlím i třeba teď, a to je třeba po roce, roce a půl. Víš, že tady byla ta paní, víš, že jsi udělal maximum a ono to bohužel nedopadne. Prostě je mi to líto.

ES: No jasně. A co pro tebe vůbec ta smrt jako taková znamená?

R: No tak je to nějaký ukončení života. Těch funkcí toho člověka, toho fungování, toho společenského fungování. Prostě celkový závěr té osobnosti.

ES: Když je někdo v tom posledním, terminálním stadiu, umírá a potom zemře. Je to pro tebe stres?

R: No tak je to stresová situace v tom, že když se u nás něco děje je to urgentní. Když třeba resuscitujeme, jo to todlečno akutní umírání. Ale zase záleží, když je to někdo, kdo tu je měsíc, leží tu dlouho. Tak je to smutný ale ne, není to pro mě stresující. Možná trošku.

ES: Takže jako stresující bereš to akutní, resuscitaci. Jak se tedy potom s tou stresovou situací vyrovnáváš?

R: Jak se s tím vyrovnávám jako asi mimo tu práci nějaký ty relaxace. Prostě chodím si někam odpočinout, vydechnout. Třeba do přírody nebo do sauny, To mám moc rád. My si teda tady o tom hodně povídáme. A máme tedy tady udělanej paliativní tým. A je tu jedna doktorka přes tu paliaci a ta nabízí konzultace. Že si s ní můžeme sednout a popovídat si o tom. Je to takový jako vyslechnutí, tak to je třeba taky jako fajn.

ES: Říkáš, že máte paliativní tým, jak u Vás přímo funguje. Já mám zkušenost z hospice.

R: No tak u nás to nefunguje tak dobře. Tady je hodně jede ta akutní péče. Takže i přes nějaký kritéria paliativní péče, tak tu kapou různý léky. A to teda tady není dobře. Tady se prostě snažejí do poslední chvíle. Jinak ten tým se skládá z lékaře, pak jako já jako sestra. S touhle doktorkou je fér komunikace. Ona se tě prostě ptá na spoustu věcí, to moc doktoři nedělají, víc s tebou konzultuje, že můžeš říct svůj sesterský názor. Většinou přidá nějaký analgetika, udělá se konsilium, aby prostě kapalo něco kontinuálně, prostě zabezpečení bolesti a aby byl pacient prostě v klidu.

ES: Existuje nějaký posun v tom vyrovnávání od prvního setkání s umíráním a smrtí po to poslední?

R: Já to prostě někdy nevnímám. Já jsem nikdy nad tím úplně nechtěl přemýšlet, tak jsem to asi tak jako i vytěsnil a mám to tak do teď. Kolegové to třeba mají jinak ale já se to snažím nějak vytěsnit a mám to tak od začátku.

ES: A jakým způsobem se to snažíš vytěsnit?

R: Ježíšmarja, asi nad tím nepřemýšlím. Prostě tu myšlenku dám úplně pryč. Já se prostě snažím to nebrat osobně, protože bych se z toho asi zbláznil. Jenom těch vjemů je tady tolik jiných než to umírání. Spíš je tady tolik věcí to mě štvou jako ty až neetický věci. Do těch lidí se lejou krevní deriváty a jsou i jiný věci přes tu hranici, a to my tady bereme, vnímáme víc a vadí nám to víc, než to umírání jako takový. Vyloženě ta smrt není ten problém, jako ty věci okolo. Hele jsou tady lidi třeba 80, ale prostě do nich leješ něco, jo a normálně víš, že s tou jejich kapacitou by

to už dávno nedali, je to už dávno zbytečný. Hele ta rodina se trápí, ty se tady s nima trápíš, jsou to jen komplikace, vyčerpáváš se tím. Je toho prostě hodně.

ES: A jaká je u Vás průměrná věková skupina?

R: Hele většinou jsou to starší lidi, ale je to hodně různorodý. Jsou tady dvacetiletí lidi s vývojovými srdečními vadami. Ale spíš jsou tady starší lidi. Ještě mě napadlo, znáš EMCO?

ES: Nejsem si teď jistá.

R: To je jako mimotělní...

ES: Jo, jako mimotělní oběh, no vím a co?

R: Byl jsem na konferenci a v Německu to strašně propagují, jo jako na ARU. Jeden chlap tam říkal, ta záchrana pacientů je stoprocentní, to je jako to nejdůležitější. Tak jsem si říkal, to je hezký, že zachrání 60 %, ale ono to je jenom na nějakou střednědobou dobu. Potom začínají infekce a další komplikace. Jako mladej organismus se z toho dostane. No jo jenže, co těch 40 %, z nich jsou potom chronicky nemocní lidé. Ale to nikoho nezajímá, všichni jenom řeknou jo, on to přežil. Ale že je to pak případ pro OCHRIP, to mi přijde úplně strašný a z cesty. Tam bych nechtěl pracovat, já bych úplně odmítal se o ně starat. Ted' jedou strašně ty myšlenky, pamatuješ, jak nás učili ve škole, že doktor ti řekne „musíte se ptát rodiny jako chtěl by takhle žít?“. Tak říkám tomu doktorovi, děkuju, jak se na tohle můžu ptát. Kdo by takhle chtěl žít, s tím ventilátorem, ležák. Říkám mu a Vy byste chtěl takhle žít? Hele prostě by nikdo takhle nechtěl žít. Možná, že když se někdo narodí s vadou a žije takhle od narození, ale jako funguje OK. Ale třeba po autonehodě, kdy jsi k ničemu. To ne, to takhle nikdo nechce žít. Je to jen na obtíž. Myslím, že je velký problém tvrzení, že medicína zachrání všechny.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 14

Datum: 11.5.2023

ES: Mojí první otázkou je jaké máte vlastně vzdělání?

R: Po střední jsem si dodělala bakaláře jako všeobecná sestra. A časem bych si i chtěla dodělat magistra. Ale to je spíš do budoucna.

ES: Děkuji. Odkud máte zkušenost a kde pracujete?

R: Během studia na vysoké jsem začala pracovat na gyndě v nemocnici. Klasické lůžkové, pooperační. Takže žádná miminka. Ale tam to pro mě bylo složité smířit se s těmi případy, takže jsem odešla na jiné oddělení, a to na geriatrii. Ale i tam mám nějaké problémy, takže bych ráda přešla někam, kde je více klidu a méně stresu, třeba hospic. A teda ráda bych někam blíže k nám, kde bydlíme s partnerem.

ES: Říkáte, že chcete někam, kde je méně stresu a více klidu. Také jste řekla, že jste se na gynekologii nemohla smířit s případy. Můžete mi to blíže vysvětlit?

R: No v nemocnici je to jednak jako na běžícím pásu a druhak ty případy tam mě totálně vysilovaly. Víte na té gyndě to bylo takové, že třeba na jednom pokoji byla paní po vyndání všeho, mamka po potratu. Jedna s psychózou po potratu a druhá mi tam plakala, že už není ženou. A obecně ženství já беру velmi osobně. Celkově to na mě působilo dost depresivně a měla jsem z toho takové nemilé stavy. A na té geriatrii to není o nic lepší. Je to velká nemocnice a není čas ztrácet čas. Takže taková ta více osobní péče, možná i paliativní péče mě láká více.

ES: Tomu rozumím, také mám zkušenost z gynekologie a musím říct, že mám velmi podobné zážitky. Cítila jsem to podobně.

R: Tak to jsem ráda, že v tom nejsem sama. Já jsem si i jeden čas říkala, že jsem asi divná, že to tak cítím. Hlavně proto, že většina kolegů bylo žen a že to ony nebraly také tak špatně s ohledem na to ženství.

ES: Máte nějakou zkušenost s paliativní péčí? Ať už studijně anebo pracovní?

R: Určitě jsme o tom krátce učili, ale nic stěžejního. Spíš tady na té geriatrii se s tím trošku experimentuje. Možná by se mělo přestat experimentovat a začít na tom více pracovat. Ale to není v mých silách. Spíš jsem o tom i četla, a to mi dalo nový pohled. A proto bych chtěla časem třeba právě do toho hospice.

ES: Děkuji. A jako to máte se spiritualitou?

R: Na to jsem se tolik těšila, \*\*\* mi o Vás vyprávěla. Jak jsme si psali byla jsem ve svém živlu.

ES: Jak to tedy máte?

R: Tak já bych se určitě označila za spirituální. Já jsem dříve hodně hledala nějakou cestu mezi, jak bych to ty jo řekla. No, já jsem vždy cítila, že něco je, ale nedokázala jsem to najít v klasickém náboženství. No a u nás jsem našla úplnou náhodou \*\*\*. My jsme se nějak zakecali a vlastně mi nabídla, abych k nim do \*\*\* přišla na slavnost Jara. Tak jsem šla a objevila jsem kouzlo čarodějnictví. Jestli to tak mohu říci. Hlavně je pro mě důležité to propojení s přírodou. A tedy my hodně uctíváme ženskost. A Vy vlastně znáte náš \*\*\* a \*\*\*, však nám dala na sebe kontakt. A Vy také praktikujete, že, ona mi to říkala.

ES: Ano, to jo. Ale já jsem nikdy u Vás v \*\*\* nebyla, můžete mi říci, jak praktikuje?

R: Tak mi se řídíme podle přírody, podle cyklů roku, takže jaro, léto, podzim a zima. Také se řídíme podle toho, v jaké je fázi měsíc. Jinak slavíme podle Kola roku a jde nám o Matku přírodu a jejího Muže. Jsme především ženy s velkým Žet. Snažíme se o to abychom byly co nejvíce propojené s přírodou, také ji ochraňujeme, a proto z ní můžeme čerpat.

ES: Pouze doplňující dotaz, definovala byste Vaši skupinu jako coven a to, že jste wiccani?

R: To určitě, \*\*\* říkala, že jste spolu začínali.

ES: To ano. Posuňme se. A jaký vliv to má na Vaše vnímání smrti a umírání?

R: \*\*\* nám to vysvětluje tak, že je to stejné jako koloběh roku. Na jaře se rodíme, vzkvétáme, opadááme a pak umíráme. Ale tento proces je neustálý a dokola, tak jako každý jeden měsíc v roce, od novu, kdy roste, pak je na vrcholu a pak ubývá zase k novu. Naše duše odchází z těla a přijímá tělo jiné. A tak je to neustále dokola. S tím, že po každém koloběhu má ta duše více zkušeností, a to se odráží na našem chování. Třeba \*\*\* má velmi starou duši, a proto nás může vést a je tak vyrovnaná. Naproti tomu je moje duše prý velmi mladá, a proto jsem tolik nevyrovnaná a roztěkaná.

ES: To je velmi zajímavé. Jak se toto vědomí odráží v rámci práce?

R: No, tak teď je to pro mě lepší. Já jsem to dříve nemohla vůbec překousnout. Hlavně na té gyndě, kde i někdy umírali mladé, mladší ženský. Tady na té geriatrrii jsem to také nesla špatně ale ne tolik. Ale vlastně \*\*\* mě naučila o tom koloběhu, takže to cítím tak, že ta duše, odchází a hledá nějakého malinkatého človíčka. Ale musím říci, že i tak jsem vždycky taková jalová, když někdo zemře.

ES: Co tedy cítíte za emoce, když někdo zemře?

R: Smutek, lítost, ale i trošku úlevu, když ti lidé trpí. Někdy když to byla mladá žena tak i neférovost.

ES: Berete tu smrt jako stresovou situaci?

R: Asi svým způsobem určitě. Protože ono je to takové, no, smutné. A já, jak jsem říkala, nejsem spokojená z té nemocnice. Víte, ono, když tam někdo umře, tak se musí všechno hrrr a není čas na nic. Prostě není čas ztrácet čas. Kolikrát ta rodina ani nemůže dojet, nestihne přijet a podívat se na toho zemřelého. Je mi z toho smutno. A i ti pacienti umírají tak sami, my jako sestřičky nemáme čas se s nima podělit o poslední chvílky. A pak taková ta smrtná atmosféra se táhne neustále tím oddělením, jak ze strany těch pacientů, tak i sester. A to také není příjemné.

ES: Poté co pacient zemře, děláte nějaké úkony nad rámec ošetrovatelského procesu?

R: Možná to bude znít hloupě ale dělám křížek, i když nejsem křesťanka. Jedna sestra, ještě na střední mě to naučila, že se to prý má udělat, když někdo zemře. Tak to dělám, i když tedy nejsem křesťanka. Určitě teda otevírám okno, aby ta dušička mohla jít dál a hledat toho jiného človíčka. To je asi všechno, co dělám v práci. Protože potom doma zapalují za toho zemřelého svíčku.

ES: Říkala jste, že to pro Vás tedy stres. Tak jakým způsobem se s takovou situací vyrovnáváte?

R: Ono se s tím nejde vyrovnat. Jde jenom zapomenout. A to jde jenom časem a jinou prací.

ES: Jinou prací? A jakou?

R: Tak je to takové, že v nemocnici je pořád práce. Sice jen pacient zemře, tak jiný klepe na dveře. Není čas ztrácet čas. Ale je pravda, že doma o tom přemýšlím. Zapálím si tu svíčku, jen tak sedím a přemýšlím o tom člověku. Ale já moc dlouho nad tím nepřemýšlím, protože pak začnu plakat a je mi na nic z toho, jak ti lidé odcházejí sami, bez nikoho, jsou smutní. V tom bych se právě viděla v tom hospici.

ES: A pomáhá vám v tom vyrovnávání nějak i Vaše spiritualita?

R: Tak právě to, že vím, že ta duše odchází a hledá další místo mi dává jistou naději. Ale víte, já asi spíš beru špatně to, jak se v nemocnici chováme, jak to tam vypadá než to, že někdo zemře. Je mi z toho smutno, mi to i líto ale dá se to snést.

ES: Cítíte posun toho vnímání smrti a vyrovnávání se s tím od prvního setkání se smrtí po to nejposlednější?

R: To jistě. Když jsem poprvé byla u smrti pacienta byla jsem z toho ohromená. Byl to pro mě velká šok. Protože jsem tak nějak doufala, že nikdy nebudu muset něco takového řešit. Bylo až na té gyndě, takže tam jsem byla nespokojená už tak a do toho toto. Pamatuji se na obličej té ženy, nebylo jí moc asi 40 let. Měla nějaké vnitřní krvácení. Ale to je jedno. No já vím, že jsem z toho byla potom dlouho nesvá. Měla jsem pocit, že už nikdy nechci tuto práci dělat. No, jak



jsem říkala, ten čas zahojí všechny rány, ale tak jako na kůži tak i na duši zůstávají jizvy a tato jizva je moc hluboká a dlouhá. A postupem času jsem se učila to zpracovávat a nepřemýšlet nad tím moc dlouho. \*\*\* mi s tím moc pomohla, protože jsme spolu opravdu dlouze mluvily o duši a tak. A to mi určitě dalo také takou tu sílu o tom nepřemýšlet.

*Konec rozhovoru.*

Rozhovor č. 15

Datum: 18.5.2023

ES: Nejprve se zeptám, jaké máte vzdělání, čím jste?

R: Já jsem všeobecná zdravotní sestra a vzhledem k tomu, že jsem maturovala v 86 roce, tak nebyla potřeba nějakého jiného vzdělání. Ale dálkově jsem si udělala bakalářský titul a dál v našem oboru, tudíž jako hospicového.

ES: A máte třeba ještě nějaké kurzy a podobně, třeba ohledně té hospicové péče?

R: Ta já jsem vlastně začínala na interně, kde po určitý době jsem dostala, v Brně to bylo jako vyšší vzdělání, bylo to nějaký, jakože všeobecný, co se týkalo staniční sestry. A to jste se musela dovzdělat, abyste jako tuhle funkci mohla dělat jako na interním. Ono se tomu říkalo interní minimum, což už dneska neexistuje. To je vše.

ES: Dobře. Kde pracujete? Na jakém typu zařízení, oddělení.

R: Já pracuji v hospicu sv. Štěpána, přitom tedy teď v mobilním hospici a vlastně už od začátku, co mobilní hospic začínal a my letos vlastně jedeme 10 rok. Ale v principu samotný hospic funguje už 22 let.

ES: Ano. Jakým způsobem byste charakterizovala Vaši spiritualitu? Jste věřící? Jak to máte?

R: No já jsem pokřtěná, moje rodina ...eee... Ono je to trošku složitý. Já jsem byla vychovávána v době, kdy prostě vládl totalismus, takže se tohle moc jako neaplikovalo, nepraktikovalo, nicméně tak jako potichoučku jsme si to šeptali. Nikdy jsem nebyla vychovávána úplně jako v té víře, ale jako člověk v něco věřil. V tomhle jsem byla vychovávána, že jako v něco je. Babička a moje máma jsou věřící. Teda babička už není tak byla. Ale moje máma je věřící ale nikdy jsme k tomu nebyli jako nucení a ono to spíš bylo trošičku potlačený. Až vlastně potom po revoluci se to jako naklonilo. Ale nejsem ten typ člověka, co by chodil do kostela každý týden, modlil se nebo něco takovýho. Ale jako v něco věřím. Mám něco v sobě zakotvený, co jako ta babička moje mi jako vtloukla do hlavy, když jsem byla malá holka.

ES: Když říkáte, že věříte v něco, dokázala byste to něco definovat, pojmenovat?

R: No vono vzhledem k tomu, v jaký profesi člověk pracuje, tak je to tak, že můžu vám říct, že je to něco, jako vyšší moc. A vím, že spoustu věcí dává smysl a dalo mi vlastně smysl v tom hospici jako v té práci, že mi to odpovědělo na spoustu jiných otázek. Člověk se v tom tenkrát jako plácal na interně a různě, člověk se neorganizoval ale tady v tom se člověk jako našel. Když Vám to řeknu jako úplně prostě, když odchází člověk, byť i nevěřící, to je úplně fuk, a Vy tomu člověku řekne „řekněte Mu, co Vás trápí“, ten člověk Vás slyší, i když nevnímá, a to jsou takový

ty věci nad námi. Je teda dokázáno, že v té poslední fázi sluch odchází poslední a ten člověk dokáže překvapit úplně neuvěřitelným způsobem. Příklad, paní, která byla v terminálním stadiu, mimo, tak čekala na svého syna až přijede. To byl pro mě úplně neuvěřitelná zážitek, protože ona opravdu čekala do poslední chvíle, on pak přijel a byla bez toho, že by reagovala na někoho ostatního, tak ona najednou procitla. A odpověděla, tak to byl pro mě fakt top zážitek. Tak to je něco, co drží toho ducha pořád v určitý úrovni.

ES: Zmiňujete ducha. Věříte v duši?

R: Ano, věřím v duši

ES: A co se děje s duší potom? Jak vnímáte ten odchod?

R: No to si nejsem úplně jistá, co se děje dál, to vám nemůžu říct. A nejsem kompetentní Vám to tady říkat, nicméně věřím v určitou reinkarnaci.

ES: Ještě předtím jste se zmiňovala, že vám Vaše víra dala odpovědi na otázky, tak jestli to můžete zkonkretizovat?

R: Tak vono je to rozmezí spousty let, co jsem nastoupila na internu, berte, že mi bylo 18. Dneska je mi pětapadesát. Člověk přece jenom mění ty svoje postoje. Jako pro mě je to k lepšímu, vzhledem k tomu, do čeho jsem se dostala. Protože myslím, že spoustu holek, co zůstávají v tom vývoji. Naučila jsem se hodně jiných věcí. A v tom je ten hospic hodně vězte spirituální. Opravdu Vás naučí hodně věcí, se kterými se člověk jinde neměl šanci potkat. Nebo spíš neměl ani šanci o tom přemýšlet. Naučilo mě to, co se týká jako proč, proč tohle a proč tamto, ohledně života a smrti. A ještě když srovnám s tou internou, tak zaprvý ten odstup věkovej, člověk má věkem jiný přístup. Tak když si vzpomenu na sebe, když mi bylo 18 a hodili mě do praxe, tak člověk neměl vůbec šanci přemýšlet, jestli a co a jak. Dneska už o tom člověk přemýšlí jinak, a hlavně o tom přemýšlí.

ES: Jak tedy dnes vnímáte smrti?

R: Hlavně tedy s velkou úctou. U nás je to tak, že člověka ctíme jako člověka. A že ta smrt vlastně patří k životu. Je to smutná událost, to samozřejmě. Snažíme se na to připravit a připravit i ty rodiny, ono nejde vždycky. Není to jednoduchý a nikdy nikdo není připravený, že někdo blízký odejde a nemusí to být jen starý člověk, starej mladej pořád je to smutná záležitost, ale člověk s tím musí umět pracovat. A my pracujeme dál i když odejdou, stále pracujeme s nimi pracujeme.

ES: Jakým způsobem s nimi dál pracujete?

R: Ti lidé, pozůstalý, tak jsme s nimi stále v kontaktu. Zaprvý, když to tak zvláště řeknu, my jim vlezeme do baráku. Jsme třeba první, kteří jsou s nimi u toho konce jejich blízkého.

Ukážeme jim, co mají dělat, postaráme se o všechno, co je potřeba. Oni nám říkají i jménem, což není nic proti ničemu. Tak potom máme tu potřebu jim zavolat. Anebo oni volají nám a chtějí tu sestřičku, která tam byla s nimi, takže s nimi někdy i dlouho komunikujem. A teda máme i psycholožku v týmu, která s nimi pracuje, což super. Ono je to zdoluhavý proces, a ještě když tam jsou milý děti, tak je to hodně složitý a není to úplně jednoduchý. A proto jsme rádi, když potom všem dostaneme zpětnou vazbu. A proto má člověk tu práci rád.

ES: Teď jste zmínila děti. S jakou věkovou skupinou pracujete?

R: My nemáme rozmezí. Jedeme prostě od dětí až po ty nejstarší.

ES: Když tedy pracujete s takou paletou věků, je nějaký rozdíl v tom vnímání u dětí, u starých lidí?

R: Většinou, když odchází dítě, tak je to daleko složitější. Jenom ze svého pohledu je to z profesionální stránky to stejný, jo jasně. Ale po lidský stránce je to složitější. A je jedno kolik je tomu dítěti, jo, pokud je u toho přítomna matka. Tak u toho je jedno, jestli je dítěti rok, tři, deset nebo čtyřicet. Vždycky je to složitý. Samozřejmě u těch malých dětí je to složitější a člověk si jako tak říká, jako co, proč a tak. Ale nakonec je to konec, a i těm se ulevilo. A někdy i ti rodičové řeknou, že jsou nakonec rádi, ono to vypadá hnusně, ale já jsem ráda, že už to skončilo. Ty maminky se stydí, že se jim ulevilo ale my to chápeme. Říkám jim, že už je to dáte v pořádku, že je už na lepším místě, je mu už dobře.

ES: Říkala jste, že hospic je spirituální. Jakou roli v tom odcházení hraje právě Vaše spiritualita?

R: Tak někdy k nám přijdou lidi hodně pozdě, že to jsou hodiny, než člověk odejde, což je smutný. Ale vždycky se ptáme, co potřebují, jestli chtějí kněze. My máme tohle všecko k dispozici. Mokrát se stalo, že chtěli pokřtít. A my máme skvělého kluka, který přijede do té rodiny. A to je skvělý pocit, že splníme tato přání. Je to taková svoboda. Někdy se v závěru života rozmyslí a chtějí se vyzpovídat, tak zavolám Otce. Vše je splnitelné. A v té možnosti té volby, to je úžasné.

ES: A jak Vy sama v rámci své spiritualito vnímáte to odcházení?

R: Ano, prostě vím, že se tomu člověku ulevilo. Pokojné na to je to, že tomu člověku už je prostě dobře. Že ho nic nebolí, netrápí se. Svým způsobem, když vidíte tadyty neštěstí a šílenosti, který ta příroda umí vytvořit. Příšerný věci jako rozežraný obličej a rozpadlý břicha. Tak si říkám už je nahoře na lepším místě.

ES: Jak často se cca setkáváte se smrtí?

R: No, někdy denně, vono záleží na tom, v jaký tý fázi onemocnění dostaneme toho dotyčnýho. Protože v hospici vždycky dostanete člověka na konci života. A naším cílem je ten úsek udělat takový, aby ho ten člověk prožil nejlépe. Tak prosté. Spoustu lidí nás prosí ať jim něco dáme.

Aby zemřeli. Tak my tu bolest zaléčíme a oni se často vylepší. A oni pak žijí tak v pořádku až je ta nemoc udolá, jasně, ale jako snažíme se jim to usnadnit. Uděláme vše, kromě toho abychom je usmrtili.

ES: Je to pro Vás stresová situace to setkání se smrtí?

R: Ne, není. Vzhledem k tomu, jak je dneska člověk nastavený. Byl to stres, když jsem nastoupila do práce. A když mi umřel první pacient, tak jsem vůbec nevěděla, co děje. A pociťovala jsem velký strach.

ES: Jak jste se stou situací vyrovnala?

R: To je tolik let, že si nepamatuji. Neměla jsem na to žádnou taktiku. To se člověk prostě postupně naučil to zvládnout a přijímat to tak jak to je. Je to prostě koloběh života, a tak to je.

ES: A dnes se s tím vyrovnáváte jak?

R: Když mě ta věc zasáhne. Že jsme třeba ty lidi měli dlouho, tak mám takový svůj rituál. Pustím si doma muziku, popláču si, postesknou si. Ten pláč to je taková moje očista. Já si to nechci tahat moc domů. A my máme skvělého supervizora. Předtím jsme měli holku, ta byla lepší. S tímhle se ještě moc neznáme, měli jsme ho jen jednou. No je velmi očištné si s ním promluvit. Ale já jsem spíš introvert, takže si raději pustím tu muziku a popláču si. Protože já si to musím nejprve přebrat sama v hlavě a pak to teprve můžu ventilovat. Ale to už jsem vyrovnaná.

ES: Vykonáváte nějaké speciální úkony poté, co někdo zemře? Myslím tím něco nad rámec klasické péče, něco spirituálního, duchovního?

R: Koukni, na baráku, když tam někdo je tak už se ví, že to přijde, takže se ten klient pozoruje. My tam potom máte takovou rozlučkovou místnost, tam jsou kytičky. Na baráku je hodně věřících sestřiček. Tak ty dávají růženec, pokud byl ten dotyčný věřící, pokud ne tak ne. Je to takové zajímavé ale oni tam choděj i doktoři, spíš více doktorek máme. A oni se společně modlejí. To je opravdu jako rituál. A to se mi docela dost líbí. No a v rodině, když tam přijedeme tak zapálíme svíčku, necháme tu rodinu ať se rozloučí. Oblékáme ho do šatů, ta rodina je většinou zmatená. Skvěle to už máme domluvené s koronerem. Voláme už přímo doktorům, ti už vědí, tak nejedí, napíše zprávu a nebabrají se v tom.

ES: A otevíráte třeba okno?

R: Ano, já přijedu a rovnou otevírám okno. Někdy na nás koukají trošku nedůvěřivě. Tak jim říkám, já otevírám okno, aby ta dušička uletěla nahoru a zapálíme svíčku. A oni nejsou proti.

ES: Moc děkuji za odpovědi. Máte Vy teď nějakou otázku, připomínku?

R: Já jsem jenom chtěla říci, že bych chtěla, aby každá sestřička byla tolik empatická jako Vy. Protože, když se zahledím do řad tak je to hrůza. A myslím si, že bych si přála, aby každá sestřička, která vstupuje do praxe měla takový přehled o smrti a tak. Protože je to moc důležitý i pro ty pacienty, a i pro psychický zdraví sester. Ono se hrozně zapomíná o tomto tématu mluvit.

*Konec rozhovoru.*